
מכבי יפו, ייסוד ומיסוד - 1948-1958

ברוך פורמן

היסטוריון עצמאי

תקציר

בעשור הראשון לקיומה של מדינת ישראל עמדו המועדונים הוותיקים בלבו של הכדורגל. רק הם איישו את הליגה הבכירה - "ליגה א", שלמים שונה שמה לליגה הלאומית: מכבי והפועל תל-אביב, הפועל ראשון לציון, מכבי רחובות, הפועל ומכבי פתח-תקווה, הפועל ומכבי חיפה ועוד. היו אלה קבוצות שההיסטוריה שלהן החלה שנים רבות טרם קום המדינה. רק בשנת 1955 הצליחה קבוצה אחת לפרוץ את תקרת הזכוכית ולתקוע יתד בליגה הלאומית. הייתה זו קבוצת מכבי יפו שייצגה עולים חדשים, עדה ומקום שבו התרכזו העולים. ביפו של סוף שנות הארבעים והחמישים עסקו בני נוער ובוגרים רבים במגוון ענפי ספורט: כדורסל, אגרוף, טניס שולחן ועוד, אך הענף העיקרי היה הכדורגל. הפעילות הספורטיבית בעיר אורגנה והופעלה על-ידי ארגוני הספורט הפועל, מכבי ובית"ר. במאבקים בין שלושת הארגונים הללו, שהיו פוליטיים בעיקרם, הייתה ידה של הסתדרות מכבי על העליונה, בעיקר נוכח הצלחתה של קבוצת הכדורגל של מכבי יפו. הצלחת הקבוצה בעשור הראשון למדינה מעוררת ענין רב, הן משום שבדרך כלל במאבקים בין ארגוני הספורט הייתה ידה של התאגדות הפועל על העליונה, והן משום שקבוצת מכבי יפו הייתה מזוהה במשך שנים עם ה"חדשים" (העולים), עם עדה (הבולגרים) ועם עיר שיושבה על-ידי עולים חדשים. ולמרות נתוני פתיחה אלה היא הצליחה להשתלב בליגה הלאומית לכדורגל למשך שנים רבות. מאמר זה עוסק בתהליכים שהובילו להצלחה זו בעשור הראשון לקיומה של הקבוצה: כיצד הוקמה, מה היה הקשר בינה לבין העדה הבולגרית, ומה היו הסיבות להצלחתה.

תאריכים: מכבי יפו, עליית יהודי בולגריה, "הרכוש הנטוש", "כולנו בולגרים" – אתר האינטרנט של יוצאי בולגריה בישראל.

בין בולגרים גדלתי ביפו. עיר קטנה מלאה אנשים בולגרים יתנו להם את החופש, והם יעשו מה שנוחן והכי נכון: מה שפשוט והפשוט ברוב המקרים הולך ביחד עם כמה דברים. למשל, גם שבת מנוחה וגם כדורגל, למשל: גם לצום ביום הכיפורים וגם לשתות קפה קטן בבוקר של היום של הצום. זאת אומרת גם לעשות מה שצריך וגם לא לסבול כל כך. מין כבוד כזה שנותנים לכל הכיוונים וגם לעצמם (מגיר, 2012)

אהרן בכר (1942-1987), סופר, עיתונאי, פובליציסט ואחד האוהדים ה"שורפים" ביותר של קבוצת מכבי יפו בכל שנותיו, פרסם במשך שנים טור אישי בעיתון ידיעות אחרונות שנקרא "יפו מדבר". הוא כתב:

הסיפור הזה ששמו מכבי יפו הוא סיפור של עדה וסיפור של עיר. מכבי יפו הוקמה בידי בולגרים, וכל זמן שיפו הייתה עיר בולגרית הקבוצה הייתה בולגרית. על כן, למשל, כדי לשפר את מעמדה בטבלה היא הביאה בזמנו (בתחילת שנות השישים) את ואסילי ספאסוב, מאמן מבולגריה, שאימן אותה בבולגרית. הוא היה שנתיים ביפו והרגיש כמו בולגרי.

במרוצת השנים חדלה יפו להיות עיר בולגרית, ועל כן, גם קבוצת הכדורגל שלה הפכה מקבוצה בולגרית לקבוצה יפואית. ספק אם בין 11 המופלאים אפשר היה למצוא יותר משלושה בולגרים, אבל הם עדיין מהווים רוב בקבוצה וגם בין הסדרנים. יש להם גם פינה קבועה ביציע, והם גם רוב ברור בין האוהדים, שכבר לא באים מפני שלא יכולים לבוא.

לפי דעתי, זה לא היה מקרה שאחד הדברים הראשונים שעשו יוצאי בולגריה מיד לאחר שבאו לארץ היה להקים את מכבי יפו. הם הביאו את השתיל הזה מארץ מוצאם וטמנו אותו באדמת הארץ כדי שיכה כאן שורשים וכדי שמכבי יפו תחדל ביום מן הימים להיות קבוצה בולגרית ותהפוך לקבוצה יפואית. כאשר השורש הזה נקלט גם הם נקלטו. איש מהבולגרים לא מיהר לקפוץ כאן למים העכורים של הפוליטיקה, ואיש מהם לא חיפש סולם כדי לטפס בו. הם באו והשתלבו בחיים.

מי שהקים את מכבי יפו הקים מועדון, שסביבו התרכזו החיים הקהילתיים בעיר חדשה, בארץ חדשה. בבתים של יפו עדיין לא היה חשמל, אבל לבני הנוער היה לאן ללכת במקום להסתובב ברחוב. האנשים טרם מצאו לעצמם מקומות עבודה מסודרים, אבל בשבת אחרי-הצהריים הם הביאו איתם מהבית שרפרף ובאו למגרש לראות את הקבוצה, לפגוש חברים, לפטפט על הא ועל דא. האימונים של מכבי יפו (וגם המשחקים) היו מעין מפגש חברתי. זה כל מה שהיה לעשות, ועל כן המפגש עם קבוצות אחרות על כר הדשא היה המפגש הראשון האמיתי עם המציאות הישראלית. היא נראתה קשה ומאימת, ועל כן הם נלחמו בה על המגרש. כי זה מה שהיה; לא היה מגרש אחר. אחרי הצהריים, עם שקית גרעינים ביד, הייתה סובלימציה של המאבק עם המציאות החדשה.

אין בארץ קבוצה של פֶרסים או עיראקים, רוסים, צפון-אפריקאים או פולנים. ולפי דעתי, זה גם לא מקרה. להם הייתה נציגות בכנסת והיו להם קשרים טובים בממשל, על כל זרועותיו. מי לא יגיד מילה טובה על התימנים, ומי לא רץ ערב הבחירות למרוקאים להתחנף אליהם. אם מיכאל בר-זוהר למשל היה מרוקאי, אין כמעט ספק שהוא היה מקום טוב באמצע רשימת המערך. הוא בסך-הכול בולגרי, ועל כן מותר לדחוק אותו הצידה. ודרך אגב, אולי למערך לא אכפת, אבל ביציעי מכבי יפו מכירים היטב את בר-זוהר, כמו גם לאורך שדרות ירושלים. הוא אמנם מעולם לא עשה בכך שימוש, אבל בבוא היום היציע הזה והשדרה הזאת יזכרו מי דחק אותו הצידה. וזה, במקרה או לא, בדיוק מי שדחק אותם.

ועוד משהו. לתשומת-לבם של הפוליטיקאים, לפני שבועיים-שלושה פגשתי במקרה את ויקטור שם-טוב¹, גם הוא אחד משלנו, ושאלתי אותו מה יהיה. התכוונתי לבחירות. 'לא יודע', אמר שם-טוב, 'אני מקווה שלא נרד'. הוא התכוון למכבי יפו (בכר, 1989).

סיפור הקמתה ומיסודה של קבוצת מכבי יפו מעורר עניין רב דווקא על רקע מה שאפיין את הספורט בארץ בכלל ואת ענף הכדורגל בפרט בשנים הראשונות להקמת המדינה. בסקירה הבאה אעשה ניסיון להבהיר זאת.

המאפיין הבולט של החברה הישראלית בשנות החמישים היה ש"הכול פוליטי", כולל הספורט. ארגוני הספורט היו קשורים בעבר (וגם בימינו) למפלגות פוליטיות. מחד-גיסא, המפלגות ראו בפעילות הספורטיבית כלי נוח להפצת האידיאולוגיה שלהן בקרב השחקנים והאוהדים, ומאידך גיסא, הקשר לאגודות ולארגוני הספורט סייע ליהנות מתמיכתם של גופים פוליטיים רבי-השפעה וכוח, שחלשו גם על כספים רבים. הקשר בין המפלגות לארגוני הספורט היה דו-סטרי. כך למשל, התקבל באופן טבעי הקשר בין התאגדות הפועל לתנועת הפועלים וממשיכיה הפוליטיים, בין תנועת בית"ר למפלגה הרוויזיוניסטית וממשיכיה הפוליטיים, בין מכבי לציונים הכלליים ובין אליצור למפלגות הדתיות-לאומיות. במערכת היחסים בין מועדוני הספורט למפלגות בלטה במיוחד ההתאגדות לתרבות גופנית הפועל, שהייתה הגדולה בהיקפה ממספר המועדונים של מכבי ובית"ר יחד ונהנתה מקשרים עם מוסדות השלטון. אמנם, את הנהלות המועדונים המקומיים בחרו חברי האגודה במקום, אבל המפלגות הפוליטיות, שלמרכז מסוים הייתה זיקה אליהן, התערבו בתהליך הבחירות באמצעות הצגת אנשים שלהם כמועמדים להנהלת המועדון המקומי ולהנהלת המרכז הארצי.

¹ ויקטור שם-טוב (1915-2014) נולד בבולגריה. משנת 1961 כיהן כחבר כנסת מטעם מפ"ם. בשנות השבעים כיהן גם כשר הבריאות בממשלתה של גולדה מאיר ובממשלתו של יצחק רבין. בשנים 1988-1981 שימש כחבר כנסת מטעם מפלגת המערך.

באשר למשחק הכדורגל – הוא התאפיין בהרכב הדמוגרפי של השחקנים. באותם מקרים שבהם מוצאם היה דומה או זהה לזה של קהל אוהדי הקבוצה (לרוב המעמד הנמוך), נוצרת זיקה חזקה בין הראשונים לאחרונים. השחקנים התגוררו באותן שכונות שבהן התגוררו האוהדים, והיו להם הזדמנויות רבות להיפגש ולהתרועע אלה עם אלה. הזיקה הזו התבטאה בין השאר במוטיבציה של השחקן לשחק "עבור הסמל", משום שלקהל האוהדים באיצטדיון לא נמצא עדיין תחליף כמי שעשויים (או עלולים) להשפיע על הישגי הקבוצה, על דרך התנהלותה ועל מידת הצלחתה או כישלונה.

שנות החמישים היו קשות מבחינה כלכלית. הכדורגל היה חובבני, ומי שזכו לסיוע היו האגודות והאיצטדיונים שהוקמו במושבות ובערים הוותיקות. למרכזי הספורט היה חשוב לסייע להם, משום שהייתה לכך משמעות פוליטית. על קבוצה חדשה שרצתה להקים איצטדיון משלה הוערמו קשיים רבים, בחלקם אדמיניסטרטיביים ובחלקם כלכליים. רוב הקהל, אם לא כולו, צפה במשחקים בעמידה. לא היו חדרי שירותים, ולרוב הגיעו השחקנים למשחקים מביתם, בהליכה ברגל. לארגוני הספורט היה עניין בהקמת מועדונים חדשים, משום שכוחם בהתאחדות נקבע על-פי מספר המועדונים שבשליטתם. כך הפך הכדורגל, בשנים הראשונות לקיומה של המדינה, לענף הספורט מספר אחת מבחינת הפופולריות שלו. אנשים רבים, שהתקשו לדבר את השפה העברית, להבין את תרבותה ולקרוא עיתונים וספרים – דיברו כדורגל.

בראשית שנותיה של המדינה היו קבוצות הכדורגל שדורגו בליגה העליונה (ליגה א) מורכבות כולן מקבוצות ותיקות שהגיעו מיישובים מבוססים וותיקים. קבוצות הפריפריה, שהורכבו מעולים חדשים, ייצגו יישובי עולים ושיחקו בליגות הנמוכות (בן-פורת, 2016). קבוצת הכדורגל של מכבי יפו הייתה הראשונה לנפץ את תקרת הזכוכית הזו. הקבוצה, שמרבית שחקניה היו בני העדה הבולגרית שהתגוררו בבתים של "הרכוש הנטוש", הצליחה לעלות לליגה א בסיומה של עונת הכדורגל 1954/1955. עובדה נוספת, מעניינת מאוד לשעצמה, היא כי ביפו של שנות החמישים ואף אחר-כך פעלו כל שלושת ארגוני הספורט הגדולים – הפועל, מכבי ובית"ר, בקרב העולים יוצאי בולגריה. יפו הייתה למעשה המקום היחיד בארץ, בוודאי בערים הגדולות, שבו גברה הסתדרות מכבי על יריבותיה במאבק על נפשותיהם של העולים החדשים הן מבחינת מספר הספורטאים שנטלו בה חלק והן מבחינת ההישגים שאליהם הגיעו ספורטאיה, בעיקר בענף הכדורגל. לדוגמה, הופעה בגמר גביע המדינה, סגנות הליגה הלאומית ואליפות הליגה השנייה.

עד היום לא זכתה קבוצת מכבי יפו להתייחסות מחקרית כלשהי, פרט לכמה כתבות עיתונאיות מצומצמות בהיקפן (פוהורילס, 2011) ולסדרת כתבות בטלוויזיה על קבוצות הספורט שהוקמו מחדש בידי אוהדים (אור, 2011; סטריט, 2017). מאמר זה נועד להשלים את החסר בתחום זה, לשפוך אור על תקופה עלומה בדברי ימיה של מכבי יפו ולתאר את התהליכים שהביאו להקמתה של הקבוצה ואת הסיבות להצלחתה בעשור הראשון לקיומה.

בראשית הייתה מכבי בולגריה

ארגוני מכבי הראשונים בבולגריה החלו לקום מיד אחרי הקונגרס הציוני הראשון בבאזל (1897). בעיר פלובדיב, ואחר-כך גם בערים אחרות, התארגנו צעירים רבים במסגרת ארגון יהודי להתעמלות שנשא את השם "גדעון". מאוחר יותר שונה שמו ל"שמשון", וב-1902 שונה שמו למכבי. בפברואר 1902 נוסד בעיר רוסה ארגון יהודי למוזיקה ולחינוך גופני בשם מכבי. מאוחר יותר התפלג ממנו החוג למוזיקה, כך שנותר רק ארגון שעניינו חינוך גופני לטיפוח הזיקה הלאומית. חרף ההתנגדות מצד חוגים אנטי-ציוניים התקיימה בעיר סופיה בדצמבר 1903 ועידת היסוד להקמתם של ארגוני מכבי בבולגריה. בדצמבר 1905 התקיימה ועידה נוספת של ארגוני המכבי בבולגריה, שבה הוחלט להכליל את המילה "ציונית" בשמה של האגודה, והעיר סופיה נבחרה כמקום מושבה. לאחר מכן הוקמו סניפים חדשים של מכבי ברחבי בולגריה, שאליהם הצטרפו בני נוער רבים. הארגונים החלו לקיים כינוסים בין סניפים, בין מחוזות וגם חוץ-מדינתיים, שבהם שולבו מופעי התעמלות ומופעים אחרים. מופעים אלה משכו לשורות מכבי את רוב הנוער היהודי במדינה והשפיעו רבות על היהדות הבולגרית כולה.

תמונה 1. הדגל של מכבי וידין בולגריה 1903. המקור: ארכיון מכבי על-שם יוסף יקותיאל

בשנות מלחמת העולם הראשונה הופסקה הפעילות הארגונית והציבורית של כל סניפי מכבי. חברי מכבי נטלו חלק פעיל בשורות הצבא הבולגרי, ואחדים מהם אף הצטיינו וקיבלו אותות גבורה. באפריל 1920 התקיימה בעיר פלובדיב הוועידה החמישית של מכבי בולגריה. היא חזרה ואישרה את אופיה הציוני של האגודה והדגישה כי החינוך הפיזי והלאומי מהווה אמצעי להכנת הנוער במכבי למשימה ההיסטורית של הקמת מדינת היהודים לאחר הצהרת בלפור בשנת 1917. תנועת מכבי גדלה, התפתחה וחדרה אל כל שדרות האוכלוסייה היהודית בערי המדינה. בחודש מאי 1926 דווח בוועידה השמינית של מכבי שהתכנסה בסופיה על פעילותם של 2100 חברים ב-21 סניפים. פעילות זו התקבלה בעין יפה גם בקרב האוכלוסייה הבולגרית ואף זכתה בתמיכת רשויות השלטון במדינה.

בשנות השלושים של המאה העשרים חל שינוי בפעילותם של סניפי מכבי בבולגריה. בחודש ינואר 1931 התקיימה בסופיה הוועידה העשירית של מכבי בולגריה, ובה הועתקה הפעילות המרכזית לחלוציות. מערכת היחסים בין מכבי לבין ארגון הנוער התהדקה, ושני הארגונים החלו לשתף פעולה למען מפעל "החלוץ". הוועידה החליטה לשלוח את חברי הארגון למשק שארגן "החלוץ" כדי להכשירם לעבודת אדמה ועלייה. כמו כן, נציג מכבי נטל חלק פעיל במועצה המייעצת של החלוץ. הומלץ על הקמת קינים חלוציים בסניפים השונים של מכבי.

הוועד המרכזי החדש, שנבחר בוועידה שבראשו עמד אלברט קיוסו, פיתח פעילות מיוחדת ועקשנית בכל הנוגע להכשרת חברים במכבי לעבודת אדמה. פורסמה שורה של מאמרים וניתנו הרצאות תחת הכותרת "המפנה במכבי", שבהם נידונה דרכה החדשה של התנועה. בוועידה התקבלו החלטות שנועדו לכוון את חברי התנועה לעלייה לארץ-ישראל ואף להכנתם ולהשתתפותם במפעל הבנייה החלוצי בארץ. גם כתב העת "מכבי", שהפך לירחון החל בשנת 1925, תרם את תרומתו בכיוון זה וניסה להשפיע על הצטרפותו בפועל של הנוער היהודי בבולגריה לבניין ארץ-ישראל.

אגודת מכבי בבולגריה נטלה תפקיד פעיל גם בתנועת מכבי העולמית. נציגייה השתתפו בוועידות של התנועה העולמית, וספורטאיה נטלו חלק פעיל בשתי המכביות הראשונות בחודשים אפריל 1932 ואפריל 1935. במכביה הראשונה השתתפו כ-300 חברי מכבי ובמכביה השנייה כ-350. כשלושה-רבעים מחברי הקבוצה הבולגרית נשארו בארץ אחרי המכביה השנייה כעולים בלתי חוקיים, ובשנים שלאחר הקמת המדינה הם נטלו חלק מרכזי בהקמתה ובפעילותה של "האגודה הציונית להתעמלות מכבי יפו". ביניהם היו יצחק בן-בסט (1916-1985) שעלה ארצה בשנת 1948, היה יו"ר אגודת מכבי יפו וחבר הנהלת ההתאחדות לכדורגל, וישראל בן-נון (1915-1999) שעלה ארצה בשנת 1935, היה פעיל בהנהלת מכבי ישראל ומכבי העולמי, יושב ראש ונשיא כבוד של מכבי יפו בשנים 1978-1985 ופעל רבות להקמת מגרש "גאון".

הפעילויות והכינוסים של סניפי מכבי בבולגריה נמשכו גם בשנות השלושים של המאה העשרים. בקיץ 1938 התקיים בפלובדיב כינוס מחוזי מרשים בהשתתפות יותר מאלפיים אישים. כמה חודשים קודם לכן קיבל הוועד המרכזי של מכבי בבולגריה הודעה רשמית ממשרד הפנים על פיזור האגודה. על החלטה זו הגיש הוועד ערעור בפני בית המשפט המחוזי בסופיה, וזה ביטל את ההחלטה. אך בינואר 1941 התקבל בפרלמנט הבולגרי ה"חוק להגנת האומה", שכלל שורה אין-סופית של הגבלות על האוכלוסייה היהודית. בעקבות החוק הופסקה סופית פעילותם של הוועד המרכזי והסניפים. הציוד נמסר לשלטונות, ומכבי חדלה להתקיים.

ב-9 בספטמבר 1944 שוחררה בולגריה מהשלטון הפשיסטי. לאוכלוסייה הוחזרו כל זכויותיה, וותיקי ההסתדרות הציונית ומכבי חידשו את הפעילות בחלק מהסניפים. לאחר הקמת מדינת ישראל עלו ארצה רוב יהודי בולגריה, וותיקי מכבי בולגריה ייסדו, כמעט מיד לאחר עלייתם, את מכבי יפו (ורסנו, 1976; רומנו, 1967).

העלייה מבולגריה

בתחילת שנת 1944 מנו יהודי בולגריה כ-50,000 איש. בין ינואר 1944 לסוף 1952 עלו לארץ כ-46,000 יהודים, שהיו כ-92% מכלל יהודי בולגריה. זו הייתה הקהילה הראשונה שהועלתה כמעט בשלמותה. מבצע זה קדם להעלאת יהודי תימן (בחודשים דצמבר 1948 עד ספטמבר 1950), העלאת יהודי לוב (אפריל 1949 – דצמבר 1951) ועלייתם של יהודי עיראק (אפריל 1950 – מאי 1951). העלייה העיקרית מבולגריה התנהלה במשך שבעה חודשים – מ-25 באוקטובר 1948 עד 10 במאי 1949. בתקופה זו הגיע מספרם של העולים ל-4,571 בחודש. עלייתם של יהודי בולגריה נמשכה גם לאחר שנת 1949. עד למבצע סיני ב-1956 עלו מדי שנה – תחילה כמה מאות ולבסוף כמה עשרות יהודים (שאלתיאל, 2004).

העולים שהגיעו מבולגריה לאחר הקמת המדינה מצאו את מקומם במחנות עולים, בעיקר בפרדס חנה אבל גם במחנות עולים אחרים: בנימינה, חדרה, שער העלייה בחיפה ומחנה אלנבי בירושלים. מחנות העולים היוו עבור עולי בולגריה תחנת מעבר קצרה – בין שבועיים לשלושה, ולאחר מכן עברו בעיקר לערים ולשכונות שפונו מערבים ואשר קיבלו את הכינוי "הרכוש הנטוש". הערבים נטשו את בתיהם בסמוך לעלייתם של העולים ארצה, ולכן היה קל יותר לאחרונים למצוא מקלט במקומות אלה (מוריס, 1991).²

כ-12,000 עולים מצאו את מקומם ביפו ובג'בליה. כ-6,500 עולים מצאו את מקומם בחיפה, כ-2,200 בירושלים, 2,400 ברמלה, 1,100 ביאזור, 900 ביהוד, 550 בעקיר (עקרון), 520 בבית דגן, 420 בטבריה, 150 בצפת, 350 בחוואסה (היום שכונה בעיר נשר), 350 בעכו, 320 בקוביבה (היום כפר גבירול במערב רחובות). בתל-אביב עצמה התיישבו כ-2,000 עולים מבולגריה, ונוסף להם עוד כ-700 בתל ברוך. מניתוח הנתונים האלה ניתן לקבוע כי שליש מעולי בולגריה התיישבו בתל-אביב-יפו, שליש בערים ובעיירות בקרבת תל-אביב שהיו מאוכלסות קודם בערבים, והשליש הנוותר התיישבו בכל רחבי הארץ. כ-3,500 איש מעולי בולגריה פנו להתיישבות במושבים – 1,000 במושבים ותיקים דוגמת בית חנוך, כפר חיטים ועוד והשאר במושבים חדשים דוגמת גאליה באזור רחובות, גינתון ליד בן-שמון, כפר אוריה ליד בית שמש, תלמי יחיאל ליד קריית מלאכי ועוד.

² ב-25 באפריל 1948 פתח האצ"ל במתקפה על יפו הערבית. ב-30 באפריל נכבשה יפו ב"מבצע חמץ" על-ידי כוחות ההגנה. הסכם הכניעה של הערבים ביפו נחתם ב-21 במאי 1948. בריחתם של הערבים מהעיר החלה כבר ב-2 בדצמבר 1947 ונמשכה גם במהלך הקרבות. בסוף אפריל 1947 היה מספר הבורחים כ-60,000, ובעיר נותרו 4000-5000 תושבים ערבים. גורם חשוב בבריחתם מיפו היה האנדרלמוסיה ששררה בעיר: "צינורות המים וקווי הטלפון היו מנותקים, הבתים הרוסים, מעשי ביזה של ערבים ויהודים, מעשי רצח, שוד ואונס מצד ערבים מהכוחות הלא סדירים שפרקו כל משמעת, ונוסף על כך הפחד מפני העתיד הלא ברור לאחר יציאת הבריטים – כל אלה השרו ייאוש על האוכלוסייה"....

כ-7,400 נערים ונערות יצאו ממחנות העולים לחברות נוער בקיבוצים ובקבוצות. למעשה, הם היוו את רוב רובם של גילאי 12-18. בתוך שנה וחצי, בינואר 1951, נותרו בקיבוצים רק כ-1,700 בני נוער, וכל השאר עזבו את המקומות שבהם התגוררו (בלחצם של הוריהם, שהצליחו בינתיים להסתדר) ושבו לבתיהם. הסיבות לכך היו רצונם של ההורים שילדיהם יעזרו בפרנסת הבית וילמדו מקצוע בעיר, או ימשיכו את לימודיהם העל-יסודיים בצורה מסודרת. צעירים רבים הגיעו לארץ לפני חודש מאי 1948 והצטרפו להגנה, לפלמ"ח, לאצ"ל וללח"י.

רוב יהודי בולגריה בחרו בעלייה כצעד טבעי שנבע מהשקפה ומרגש כאחד, אך הם הגיעו גם כבעלי תודעה מעמדית שמאלית והערכה רבה לברית-המועצות על חלקה בניצחון על גרמניה הנאצית. מבחינה זו, הם חשו שותפות והזדהות עם המחנה שהנהיג את המדינה בעשור הראשון לקיומה. כציבור שהתנסה ברדיפות, במחסור ובקיצוב, הם היו בעלי סבולת גבוהה יחסית. התמצאותם במפה הפוליטית בישראל הייתה טובה, שכן, היא דמתה לפסיפס המפלגתי שהיה קיים בתנועה הציונית בבולגריה, שאותו הכירו היטב. גם הנוער הבולגרי זכה לשבחים רבים מצידם של כל הגורמים שטיפלו בקליטתו (שאלתיאל, 2004).

העולים מבולגריה לא בחלו בשום עבודה כדי לפרנס את משפחותיהם. תחום העיסוק הראשון שלהם כלל עבודות פיזיות כגון סלילת כבישים, סבלות, ניקיון, ייעור, בניין, גינון, עבודה בבתי חרושת, בבתי מלאכה ובמוסכים ועוד. תחום נוסף היה אותם מקצועות מסורתיים שבהם עסקו בבולגריה: חייטים, סנדלרים, צבעים, מכונאים, שרברבים, פחחים, חשמלאים ועוד. וגם – מקצועות שיחדו את העולים מבולגריה כגון רופאים, רופאי שיניים, אחיות, רוקחים וכו'. תחום נוסף היה המזון. העולים מבולגריה החלו לייצר בבתיהם מאכלים שונים: בורקסים, גלידות, יוגורטים וכו', ולאחר מכן החלו לשווק ולמכור אותם. הם הגיעו לארץ במצב רוח מרומם, כקהילה שאמנם סבלה מאוד בתקופת מלחמת העולם השנייה, אך ניצלה מן השואה ופתחה פרק חדש בחייה לאחר מכן. עלייתם הייתה מתוך בחירה. בדרך כלל. היה זה ציבור אופטימי שהרבה לשיר, בעל מזג טוב, נוטה להתלהבות ומקיים מידה רבה של תמיכה הדדית. כל זה הקל את היערכותם לקראת ההתמודדות הצפויה עם תנאי החיים הקשים בארץ והשתלבותם ביישובים שאליהם הגיעו או נשלחו.

אחד הדברים שאפיינו את יהודי בולגריה עוד בארץ מולדתם היה רצונם להתאגד בקואופרטיבים יצרניים. בבואם לארץ הם הקימו 22 קואופרטיבים כאלה בתחומים שונים: תרופות, זגגות, עיבוד עורות, ממתקים, מברשות, אריזות קרטון, ייצור רהיטים ואפילו דג. כל מי שהיה מסוגל יצא לעבוד. זה כלל גם נשים שלא עבדו בארץ מוצאן וגימלאים שחזרו לעבוד בארץ. גם בני הנוער שלמדו בשעות הבוקר עבדו בשעות אחר-הצהריים; כל זה מתוך הכרה שרק בעזרת עבודה קשה הם יצליחו לשנות לטובה את מצבם, וכי אין עבודה המביישת את העוסקים בה.

מבין כל קבוצות העולים שעלו לארץ בראשית שנות החמישים היוו העולים מבולגריה את הקבוצה שנקלטה בצורה הטובה ביותר. הסיבות לכך היו שונות ומגוונות:

- א. הקשר לחינוך העברי ולפעילות הציונית שהיה חלק מחיי היום-יום בבולגריה. זה הביא לגאווה לאומית שהייתה טבועה עמוק בנפשם של העולים ולכן שהם נטלו את גורלם בידיהם ולא באו בטענות כלפי המדינה ומוסדותיה.
- ב. עברם של העולים מבולגריה. העשור הקשה שעבר עליהם והחיים תחת עולו של המשטר הפשיסטי ואחר-כך הקומוניסטי חישלו אותם. הם גם לא היו מפונקים מבחינת שמירה על כבודם: לא התביישו ולא בחלו בשום עבודה קשה ובלבד שתכבד את בעליה וגם לא בתנאי מגוריהם הקשים, משום שהאמינו כי הם זמניים בלבד ובכוחם לשנות ולהיטיב אותם.
- ג. השוני בין אופיה של העלייה מבולגריה לעליות אחרות. בניגוד לעולים אחרים מארצות ערב, צפון-אפריקה ואירופה שהגיעו כפליטים מגורשים, העולים מבולגריה לא גורשו. הם עזבו את בולגריה מתוך בחירה ולא מתוך חוסר ברירה, ולכן לא באו בטענות לאף אחד.
- ד. העובדה כי כולם ניצלו, ולכן עלו לארץ כמקשה אחת – עם המנהיגות, מוסדות ההנהגה והניהול שלהם. עובדה זו הקלה עד מאוד את תהליכי קליטתם בארץ. כמו כן, רבים ממנהיגיהם עלו לארץ עוד לפני שנת 1948, ובכך הכשירו את הקרקע לעולים שבאו לאחר הקמת המדינה וסייעו להם להיקלט בצורה טובה יותר.
- ה. רובם התרכזו בתל-אביב-יפו ובמקומות סמוכים, ולכן היה להם קל יותר לסייע זה לזה. להבדיל מעולים אחרים, עולי בולגריה נהנו גם מבסיס כלכלי איתן. ב-1935 הוקם גוף שנקרא "איחוד עולי בולגריה בישראל", ובשנת 1937 הוקם בנק "קופת עלייה". תפקידם של שני גופים אלה היה להקל את חבלי הקליטה של העולים מבולגריה לישראל בעלייה החמישית. בראשית שנות השישים היו לבנק קופת עלייה 23 סניפים ברחבי הארץ, ומספר חבריו הגיע ל-40,000 איש.
- עולי בולגריה לא המתינו לעזרה שתגיע מהמוסדות החיצוניים הם דאגו לעצמם. דאגה זו באה לידי ביטוי באופנים שונים: הקמת בית האבות הבולגרי בראשון לציון בשנת 1962, הקמתה של אוניברסיטה עממית בולגרית שפעלה ביפו בשנות החמישים והשישים, הקמתה מחדש של מקהלת צדיקוב בשנת 1949, הקמה של קבוצת מכבי יפו בשנת 1948 והקמתן של אגודות רווחה מטעמם של יהודי בולגריה, כגון עזרה לחיילים – "הדודות" מטעם הוועד למען החייל בתל-אביב-יפו, בחולון, בחיפה ועוד (מוסק, 2008).

ייסודה של מכבי יפו

בדומה לקשר בין הפעילות הספורטיבית והפוליטיקה בארץ-ישראל ואחר-כך במדינת ישראל, לא ניתן היה לנתק את הפעילות הספורטיבית בבולגריה מהקשרים

פוליטיים. חברי מכבי בבולגריה היו קשורים אידיאולוגית ל"ציוניים הכלליים"³, שפעלו גם בבולגריה. כך למשל, התלוננו חברי הסתדרות הציונים הכלליים בבולגריה בפני חברי מפלגתם בארץ על קיפוח חבריהם במתן אשרות יציאה לארץ, ועל כך שהשליחים מהארץ פועלים למעשה בשליחותן של מפלגות הפועלים (הארכיון הציוני המרכזי, S46/482). ב-1 באפריל 1948 נחתם הסכם לשיתוף פעולה בין הסתדרות מכבי לציונים הכלליים (ארכיון מכבי על-שם יוסף יקותיאל, 8-1181; 6-0119). הציונים הכלליים ייחסו חשיבות רבה לתהליכי קליטת העלייה בכלל ולקליטתם של העולים לארץ בפרט: "...עלינו, בשיתוף פעולה עם ההסתדרות הציונית העולמית, עם ההסתדרות העולמית של הציונים הכלליים ועם שלטונות מדינת ישראל, להקים, לנהל ולהדריך מחנות עולים בריכוזים גדולים של 1,000 משפחות או יותר מכל מחנה... במחנות יהיה על כל עולה לבחור לעצמו מקצוע של מלאכה המתאים לו ביותר והמושך אותו ביותר, בהתאם לכושרו הגופני והרוחני" (הארכיון הציוני המרכזי, A127/1919). על חשיבותה של העלייה וקליטתה בארץ במשנתה של המפלגה ניתן להיווכח גם בסעיף הראשון להצעת מצע המפלגה: "המפלגה רואה בתעודתה הראשית של מדינת ישראל – קליטת המוני עולים, השרשתם בכלכלה, בתרבות ובחיים החברתיים של המדינה והפעלת רוחם היוצר בכל תחומי החיים, ואילו תעודתה של התנועה הציונית בעולם כולו היא ארגון ההמונים לקראת עלייתם, הפעלת העזרה החומרית של התפוצות לבניין המדינה וקליטת העולים, הכשרתם הרוחנית והמקצועית, הכשרת הלבבות בכל תפוצות ישראל לתחייתה הלאומית והתרבותית של הציונות" (הארכיון הציוני המרכזי, A127/1919).

בדרך זו ניתן להסביר את הקמתה ותחילת פעילותה של קבוצת מכבי יפו. התאריך המקובל לתחילת הפעילות הספורטיבית באגודה הוא אוקטובר 1949 (בהלול ועמיתיו, 2011), אך הרצון להקמת סניף ולקיים בו פעילות ספורטיבית החל למעשה ארבעה חודשים בלבד לאחר שיפו נכבשה על-ידי צה"ל. על כך יעיד מכתב שנשלח מהנהלת מכבי ישראל למושל הצבאי של יפו, ובו מבקשת ההנהלה למסור לידהים "מקום מתאים, בנין קטן עם מספר חדרים, או אולם גדול, ועיקר העיקרים מגרש לעריכת משחקים. כל אלה נחוצים להם לצורך קיום פעולות תרבות הגוף וחינוך בקרב העולים החדשים המתגוררים ביפו וילדיהם. הנהלת מכבי מנמקת את הצורך בכך שיש לרכז את העולים החדשים ואת ילדיהם במסגרת ארגונית וחינוכית, אשר תקל על התאקלמותם במדינה ותאפשר בעיקר לנוער להסתגל בצורה הטובה ביותר לתנאים החדשים" (ארכיון עיריית תל-אביב, ב/04/3832).

במכתב בקשה ראשון זה ניתן לראות בבירור את המטרה החשובה שהנחתה את מייסדי האגודה – דאגתם הגדולה לילדים ולבני הנוער, חיפוש ומציאת מסגרות

³ "הציונים הכלליים" הוא שמה של מפלגה שהוקמה בשנת 1931 בפולין. היא כללה אישים ממרכז המפה הפוליטית ודגלה קודם כול בציונות, בכלכלה חופשית, ביוזמה פרטית ובהסרת מעורבות המפלגות במערכות החיים. ב-1961 התאחדה המפלגה עם המפלגה הפרוגרסיבית לשם הקמת המפלגה הליברלית. ב-1965 הקימה המפלגה הליברלית גוש פוליטי משותף עם חרות בשם גח"ל, שהיווה את הבסיס לתנועת הליכוד שהוקמה בשנת 1973.

שבהן יוכלו בני הנוער והילדים להעסיק את עצמם, כך שבבוא היום הם יוכלו להשתלב כאזרחים מועילים במדינה החדשה. בכך ניתן גם ביטוי הולם למילה ציוני בשמה של האגודה.

תמונה 2. מכבי יפו, הקבוצה הראשונה. תשעה מ-11 השחקנים היו בולגרים. עומדים מימין לשמאל: יצחק בן-בסט (יו"ר וחבר הנהלת ההתאחדות לכדורגל), הרצל (חבר הנהלה), משה מירנדה, יהונתן אדלר, משה לוי, חיים לוינסון, אביגדור פרסיאדו, בינימין יוסף, אלקלעי (המאמן). כורעים מימין לשמאל: אלכס אונגר, משה אלמוזלינו, יעקב בריזק (שוער), חיים כלב, ז'וק. תודה לשמואל צ'וצקו לוי על זיהוי השחקנים. המקור: שבתאי בן-בסט, בנו של יצחק.

תמונה 3. קבוצת הנערים של מכבי יפו, נובמבר 1954. ראשון מימין: היו"ר יצחק בן-בסט, ששי מימין: שמואל צ'וצ'קו לוי. המקור: שבתאי בן-בסט.

תמונה 4. קבוצת הנוער הראשונה של מכבי יפו. עומדים מימין: ניסים (מרכז מכבי הצעיר ביפו), סידי, דוידיקו, יצחקי, אברמיקו, מישו אלבו (המאמן), רוני. כורעים מימין: אשכנזי, סידי, צ'וצ'קו לוי, יצחק אריה, עמוס. תודה לצ'וצ'קו לוי על זיהוי השחקנים. המקור: שבתאי בן-בסט.

שלושה שבועות לאחר מכן פנתה הסתדרות הציונים הכלליים בארץ-ישראל לוועדת השיכון של הנהלת הסוכנות היהודית ביפו בדרישה דומה (ארכיון עיריית תל-אביב, 112/48). ניתן לשער כי דרישתם של מוסדות מכבי לא נענתה, או שהיא טופלה באיטיות, משום שב-19 בינואר 1949 נעשתה פנייה נוספת מצידה של הנהלת מכבי ישראל למושל הצבאי של יפו. בפנייה זו חזרה הנהלת מכבי על דרישתה להקצאת שטח המיועד לפעילות ספורטיבית עבור העולים יוצאי בולגריה ובני הנוער ביפו. לפנייה צורפו העתקי המכתבים שנשלחו בנידון (ארכיון עיריית תל-אביב, 26/49). ממכתב נוסף שנשלח מהנהלת מכבי ישראל למשרד הממונה על נכסי הנפקדים ביפו בתאריך 29 ביוני 1949 עולה שוב כי טרם טופל הנושא חרף ההבטחות שניתנו בעל-פה לאנשי מכבי בעניין מסירת בניין ומגרש משחקים למאות הספורטאים, כולם עולים חדשים. עוד עוקה לראשונה במכתב זה הטענה לקיפוח על רקע פוליטי של מכבי לעומת הפועל ביפו. "נכיר לכבודו אפוא תודה אם יואיל סוף סוף לתת לנו תשובה חיובית בנידון, ובפרט שלכל הארגונים נמסרו מקומות לפעולותיהם ולהפועל אף נמסר המגרש המכונה "באסא", אשר היה מוכן בלי לשתפנו בסידור שהיה מבטיח לנו את השימוש במגרש לצרכי הפעולה של עולים אלה" (ארכיון עיריית תל-אביב, 26/49).

טענה דומה של קיפוח על רקע פוליטי חוזרת ועולה במכתב מתחילת שנת 1950, שנשלח מהנהלת מכבי ישראל לאפוטרופוס על נכסי נפקדים ביפו: "אנו חוזרים ומדגישים כי לא נשלים עם המציאות שקופחנו בצורה כל כך בולטת על ידי מסירת מגרשים, מתקנים ומועדונים לכל מיני ארגונים פרט להסתדרותנו" (ארכיון עיריית תל-אביב, 26/49).

במהלך שנת 1951 הגבירה הנהלת מכבי ישראל את מאמציה להקצאת שטחים לפעילות ספורטיבית עבור אגודת מכבי יפו. ב-17 באוקטובר 1951 התקיימה פגישה בין ישראל רוקח, ראש העיר, לנציגי הנהלת מכבי ישראל. יום לאחר מכן נשלח מכתב נוסף מהנהלת מכבי ישראל לרוקח, שממנו עולה כי התעוררה בעיה נוספת שלא טופלה, הקשורה למגרש מתאים עבור פעילות האגודה בענף הכדורסל. הנהלת מכבי ביקשה מראש העיר אישור להשתמש במגרש הכדורסל ובשירותים של בית הנוער ליד מסגד חסן בק בתדירות של שלוש פעמים בשבוע, משעה חמש אחר-צהריים. "סניפנו הנ"ל (הכוונה לסניף מכבי יפו, ב.פ.). מונה כיום 700 חבר פרט לבני נוער" (ארכיון עיריית תל-אביב, 1499/51). עוד עולה כי במהלך שנת 1949 קיבלה אגודת מכבי יפו מהממונה על הרכוש הנטוש מבנה בגבעת עלייה (גי'בליה), כדי שישמש להקמת מועדון ספורט ומועדון נוער מכבי, אלא שהפעילות התעכבה משום שבמבנה לא סודרו חדרי שירותים, ביוב ומקלחות לספורטאים והיה מחסור בציוד כגון כדורים, שולחנות, כדורי כוח, כיסאות ומזרנים. כתוצאה מכך איים הממונה על הרכוש הנטוש להחזיר את המבנה לחזקתו (הארכיון הציוני המרכזי, S/57/116). כדי לסיים את הטיפול בנושא פנתה אגודת מכבי יפו למכבי תל-אביב כדי שזו "הבכירה" תסייע בידה. ואכן, מאגודת מכבי תל-אביב פנו לציונים הכלליים כדי יסייעו למכבי יפו, כפי שאכן קרה (הארכיון הציוני המרכזי, S/57/116).

במהלך השנים הראשונות לקיומה פעלה אגודת מכבי יפו כסניף משנה של אגודת מכבי תל-אביב. דרך פעילות זו, ולפיה מועדון ותיק "מאמץ" מועדון צעיר, הייתה מקובלת באותה תקופה בקרב ארגוני הספורט. כך גם ניתן ללמוד מההחלטה שהתקבלה באוקטובר 1949: "האספה המייסדת של ההסתדרות הציונית להתעמלות מכבי ביפו, שהתקיימה ביום 15 באוקטובר 1949, החליטה פה אחד:

1. ההסתדרות הציונית להתעמלות מכבי ביפו, שהוקמה ביוזמת חברי מכבי בבולגריה לשעבר, היא בלתי מפלגתית (המילים בלתי מפלגתית נוספו בכתב יד, ב.פ.) של אגודת מכבי תל-אביב.
 2. הסניף יתנהל לפי תקנון שיהיה מבוסס על התקנון של אגודת מכבי בתל-אביב.
 3. האספה המייסדת תבחר הנהלה של 7 חברים שתנהל את הסניף עד לקבלת התקנון.
 4. בהנהלה זו ישתתף עם כל הזכויות נציג של אגודת מכבי תל-אביב. נציג קשר של הסניף ישתתף בהנהלת מכבי תל-אביב" (ארכיון מכבי על שם יוסף יקותיאל, 1-0142, החלטה).
- אספת הייסוד הזו התקיימה בבניין בית-הספר התיכון "ויצמן" ביפו.

תמונה 5. משחק ידידות בין מכבי יפו (בחולצות לבנות) ומכבי תל-אביב (בחולצות כהות). 10 בפברואר 1951. התוצאה בסיום 12: 2 למכבי תל-אביב. עומד חמישי מימין: חיים כלב, שביעי מימין: אלברט קיוסו (נשיא אגודת מכבי יפו), תשיעי מימין: שלום זיסמן (חבר הנהלת מכבי ישראל) ולידו בוחוס גיוגיוסיאן, רובי גל, חיים לוינסון. עומד רביעי משמאל: יצחק בן-בסט, שני משמאל: דודקוביץ (שופט המשחק), שורה אמצעית, ראשון מימין: עמרם יוסף, שלישי מימין: משה מירנדה, חמישי מימין: שבתאי ישראל, שישי מימין: אביגדור פרסיאדו, שמיני מימין: לא מזוהה, לידו זאב בסרגליק, לידו רודי וינשטיין (חבר הנהלה הטכנית), שורה ראשונה, יושבים, שני מימין: ברוך כהן, רביעי מימין: אלברט ארויו, לידו חיים לוינסון. המקור: האוסף הפרטי של יצחק בן-בסט. התמונה נמסרה על-ידי בנו שבתאי בן-בסט. זיהוי השחקנים: צ'וצ'קו לוי.

שיתוף הפעולה בין שתי האגודות נמשך למעשה עד שנת 1954. חלק משחקני מכבי תל-אביב עברו לשחק במכבי יפו, כמו ברוך כהן ויצחק שניאור, ששיחק בקבוצה ואימן אותה. ג'רי בית הלוי מלוי ממכבי תל-אביב אף אימן את הקבוצה תקופה מסוימת בראשית שנות החמישים. מכבי יפו אף נהנתה מתקציבים שהועברו אליה על-ידי מכבי תל-אביב ומתמיכה בבקשות שהופנו על-ידי האגודה למוסדות המדינה. אלא שבמקביל לשיתוף הפעולה ההדוק בין שתי האגודות צצו מחלוקות שאיימו על מערכת יחסים זו. ניתן ללמוד על כך מדיון שהתקיים בהנהלת מכבי ישראל (ארכיון מכבי על-שם יוסף יקותיאלי, 1-0142, פרטיכל ישיבת הנהלה מספר 25). מדיון אחר ניתן ללמוד בבירור באילו נושאים נתגלעו חילוקי הדעות בין שתי האגודות. הנהלת מכבי יפו, בראשות אלברט קיוסו, הציגה כמה דרישות להנהלת מכבי תל-אביב. לדוגמה: פטור ממס שעשועים על כרטיסי הכניסה למשחקים, מתן אישור לקבוצת הכדורגל של מכבי יפו לשחק מול קבוצה מחו"ל, מתן הלוואה בסך 3,500-4,000 לירות לשיפוץ ולהוספה של מקומות ישיבה במגרש הכדורגל של הקבוצה, דרישה ולפיה חנוכת המגרש תיעשה במהלך חודש ספטמבר 1954 בצורה חגיגית, עזרה בסידור הבעלות על המגרש, וזאת משום שלאנשי מכבי יפו נודע כי ועדת בניין ערים הציעה תכנית ולפיה יוקמו בנייני מגורים על המגרש. סלע מחלוקת נוסף ביחסים בין

שתי האגודות הייתה דרישתה של אגודת מכבי תל-אביב להחזר הכספים שניתנו בזמנו לאגודת מכבי יפו לשם בניית מגרש הכדורגל. אנשי מכבי יפו טענו באותו דיון כי הכספים הללו לא ניתנו לאגודת מכבי יפו אלא לאנשים פרטיים באגודה (ארכיון מכבי על-שם יוסף יקותיאל, 1-0142, פרטיכל מס' 27; ארכיון עיריית תל-אביב, 04-3883). שלום זיסמן⁴ נפגש עם אלברט קיוסו כדי להסדיר את חילוקי הדעות בין שתי האגודות והציע לקיים פגישה בין הנהלת מכבי יפו להנהלת מכבי ישראל במטרה ללבן את חילוקי הדעות בין האגודות. הצעה נוספת שהתקבלה הייתה "לקיים מסיבה משותפת לכל סניפי מכבי בתל-אביב, יפו, מכבי צפון וברית מכבים עתיד, לשם יצירת יחסים חברתיים ואוירה מכבית נוחה" (ארכיון מכבי על-שם יוסף יקותיאל, 1-0142, פרטיכל מס' 24).

על סמך עובדות אלה ניתן לקבוע כי הפעילות הספורטיבית החלה בסניף מכבי ביפו חודשים ספורים בלבד לאחר כיבוש העיר. פעילות זו מוסדה באוקטובר 1949, עם הקמתה הרשמית של קבוצת הכדורגל של מכבי יפו. ראשיתה של הפעילות המסודרת בקבוצת הכדורגל של מכבי יפו הייתה בתחילת שנת 1949, כאשר לנמל חיפה הגיעו שניים מהספורטאים לשעבר של מכבי בולגריה – אביגדור פרסיאדו (שכינויו היה טופצ'יה – כדור) ומשה אלמוזלינו. טופצ'יה בן ה-21 הגיע, כמו רבים מחבריו לעלייה הבולגרית, למחנה העולים בפרדס חנה. יחד עם אחותו הוא הגיע משם בטרמפים לשכונת מנשיה ביפו, שבה נותרו עדיין כמה דירות ריקות בבתים הרוסים. זמן-מה לאחר הגיעם ליפו נפגשו שני הספורטאים עם כדורגלן עבר אחר – משה מירנדה, ששיחק במכבי סופיה ובבית"ר סופיה ועלה לארץ בשנת 1935. מאז הגיעו ארצה "בילה" מירנדה יותר משש שנים במחנות המעצר הבריטיים בארץ ובאפריקה עקב פעילותו בלח"י. שלושתם נפגשו בבית הקפה "קריסטל" ברחוב לוינסקי בתל-אביב (מקום המפגש המרכזי של עולי בולגריה באזור) עם אלברט קיוסו, שהיה נשיא מכבי בולגריה ועלה לארץ בשנת 1943. לאלה הצטרפו ותיקים נוספים ממכבי בולגריה והחליטו להקים אגודה בשם "אגודה ציונית להתעמלות ולספורט מכבי יפו". זמן-מה לאחר מכן הם הצטרפו למרכז מכבי ובתמורה לכך קיבלו שני שקים של נעלי כדורגל שהושארו בארץ על-ידי חיילים בריטים ששבו למולדתם בתום המנדט. בעזרת כמה משוגעים לדבר הם מצאו פרדס ערבי ישן, שבמרכזו ניצב עץ תמר גדול. הפרדס, שננטש על-ידי בעליו הקודמים, היה ליד בית החולים דג'אני (פרדס דג'אני), היום פינת הרחובות עזה ובאר שבע. בעבודה קשה ומאומצת במשך כמה שבועות הם הכשירו את השטח, הפכו אותו למגרש כדורגל והקיפו אותו בגדר עשויה פחים. זה היה "מגרש הפחים" – מגרשה הביתי הראשון של מכבי יפו עד לשנת 1971. טופצ'יה, אלמוזלינו (שהביא את הדשא) ואחרים חיברו צינורות לצנרת שבפרדס ויצרו ארבע מקלחות של מים קרים, ששימשו את שחקני

⁴ שלום זיסמן, 1914-1967, היה חבר בכנסת השנייה מטעם מפלגת הציוניים הכלליים. משנת 1953 היה יושב ראש תנועת מכבי ישראל. היה גם מ"מ ראש עיריית רמת-גן ויו"ר הוועד האולימפי בישראל.

הקבוצה לרחצה (על המשמר, 27 בנובמבר 1949, עמ' 3; דבר, 30 בדצמבר 1949, עמ' 9; ספורט ישראל, 4 בדצמבר 1949, עמ' 7).

מייסדי הקבוצה נתקלו בקשיים לא מעטים. הבולטים ביניהם היו: (א) דרישת האפורופוס על נכסי נפקדים לפנות את המגרש; (ב) התנגדות לפעולות שבוצעו בשטח במטרה להעביר מים למגרש; (ג) התנגדותה של האופוזיציה העירונית (מפלגות הפועלים וההסתדרות) להפיכת המגרש לאזור משחקים (ארכיון מכבי על-שם יוסף יקותיאל, 8-0030, מכבים 4, עמ' 11).

העיר תל-אביב אוחדה עם יפו באוקטובר 1949. ב-14 בנובמבר 1950 התקיימו בחירות למועצת העיר השביעית של תל-אביב. שלוש הסיעות הגדולות שהתמודדו בבחירות היו הציונים הכלליים, חרות וסיעת ההסתדרות שבראשה עמד לוי אשכול. רשימת הציונים הכלליים, שבראשה עמד ישראל רוקח⁵, זכתה ב-10 מנדטים, סיעת ההסתדרות בשבעה וחרות בארבעה. רבים מתושבי שכונות הדרום של תל-אביב והעולים החדשים שישבו ביפו הצביעו עבור יריבותיה של מפא"י, ומתוך הקואליציה שנוצרה בין חרות והציונים הכלליים נבחר ישראל רוקח לראש העיר של תל-אביב (גולן, 2010). רוקח נכנס לעובי הקורה, ובהתערבותו האישית טופלו וסודרו שתי הבעיות הראשונות (ארכיון עיריית תל-אביב, ב/8382-04). את הבעיה השלישית הצליחו ראשי הקבוצה לדחות מפעם לפעם, כך שהפעילות הספורטיבית לא נפסקה. על שיתוף הפעולה בין מייסדי האגודה לישראל רוקח ניתן ללמוד ממכתב שנשלח בתאריך 18 בינואר 1950 מחברי ועד מכבי יפו לרוקח: "...במיוחד עלינו לציין כי נעשים מאמצים רבים מצד מפלגות מסוימות לצוד את חברינו על ידי הבטחות שונות ולהעביר את כל אגודותינו למסגרת מפלגתית, אולם חברינו עומדים עוד בניסיון נגד מאמצים אלה מתוך נאמנות למכבי ולרעיונות הציוניים כאחד. דבר זה מותנה ביצירת אפשרויות להמשך סדיר של פעולותינו והסידורים לכך (מגרש, מועדון וכו')... באגודה פועלים כ-300 ספורטאים, והצפי שלהם הוא כי תוך זמן קצר יוכלו להגיע לפעילות שתקיף כ-1000 ספורטאים. נוסף על כך, נמצאים ביפו כעת קרוב ל-10,000 ציונים ותיקים, עולי בולגריה, אשר טרם אורגנו ובוודאי יצטרפו לשורותינו או לפחות יהוו את הציבור האוהד והתומך בנו" (ארכיון עיריית תל-אביב, 04-3832; א/4-3832).

כאמור, הפעילות הספורטיבית באותה תקופה הייתה מחוברת בטבורה לארגונים פוליטיים. גם מייסדי הקבוצה עשו שימוש בנושא זה, אך הוא לא היה העיקר. המטרות שהציבו לעצמם דור המייסדים ואף הנחו אותם היו: איחוד של כל אנשי מכבי לארגון אחד, פעילות ארגונית ורוחנית בהתחשב בתנאים החדשים שנוצרו במדינת ישראל הצעירה, המשך החברות במכבי עולמי במסגרת מרכז מכבי בישראל, אימון ספורטיבי וחינוך ציוני כדי לסייע בהיקלטותם הקלה והמהירה של חברי האגודה בארץ, המשך המסורת של קיום קשרי ידידות עם ארגונים אחרים למען

⁵ ישראל רוקח (1896-1959), שימש כשר הפנים וכיהן גם כראש עיריית תל-אביב בשנים 1936-1952.

חינוך של אהבת המולדת ועוד. בפועל, מכבי יפו עיצבה את עצמה ואת תדמיתה אך ורק כמועדון כדורגל. היא ניתקה את עצמה בהדרגה מ"מכבי צעיר" והשתלבה בזרם הכללי של החיים הספורטיביים בארץ, תוך שהיא מאבדת את התכונות שאפיינו אותה בבולגריה. זאת משום שהפעילות הספורטיבית שלה בארץ הייתה שונה בתכלית מזו שאפיינה אותה בבולגריה. בבולגריה כוונה הפעילות הספורטיבית להשגת מטרות לאומיות – ציוניות. בארץ הייתה הפעילות הספורטיבית וההישגים בה עיקר המטרה (ארכיון מכבי על-שם יוסף יקותיאל, 1745-8).

בשנים שלאחר מכן השתנו מטרות האגודה בהתאם למציאות החדשה שנוצרה, ונוספו מטרות כגון הקמת בית מכבי וקשר עם יהודי התפוצות, קנייה או קבלה של נכסי דלא-ניידי לצורכי הגשמת מטרות האגודה, השתתפות בפעולות ספורט של גופי ספורט או חינוך ציבוריים, עירונים או ממלכתיים, פיתוח ענפי ספורט נוסף לכדורגל ועוד. השאיפה לדאוג לחינוך הנוער מופיעה גם בתקופות מאוחרות יותר: "פיתוח מחלקת נוער פעילה כדי שמועדון האגודה ישמש כבית וכמרכז לנוער של יפו, למען ידעו להינצל מהתרבות הרעה של הרחוב ויהיו אזרחים וספורטאים למופת של בוני האגודה. עת היו חניכים ומדריכים חינוכו והתחנכו על ברכי הספורט, כיצד למצוא את הדרך לציונות ולהגיע להגשמתה" (ארכיון מכבי על-שם יוסף יקותיאל, 5-977-07).

לאחר שהוסרו המכשולים הביורוקרטיים מפעילותה של האגודה, תודות לעזרתו של ראש העיר ישראל רוקח החלה פעילות ספורטיבית ענפה בסניף מכבי יפו. בחודש יוני 1951 מנה הסניף קרוב ל-700 חברים, שהיו פעילים בענפי ספורט שונים ובעיקר כדורגל וכדורסל בוגרים ונוער. גם בענפים אחרים כגון אתלטיקה קלה, כדורעף ואופניים החלה פעילות (ארכיון עיריית תל-אביב, ב/04-3832).

מנהלי הקבוצה ומייסדיה נתנו את דעתם להקניית יסודות הספורט גם לבני הדור הצעיר, ובאגודת מכבי יפו פעלו גם קבוצות נערים ונוער. מטרת המייסדים בהקמת קבוצות אלה הייתה כפולה: לשמש כחממה לאיתור כישרונות צעירים שיוכלו בבוא היום להשתלב בקבוצת הבוגרים ולהקנות לבני הדור הצעיר הרגלי משמעת ונכונות לעבודה קשה וללימודים. בתחילת חודש דצמבר 1954 התלווה כתב העיתון "חדשות הספורט" לקבוצת הנוער של מכבי יפו, שניצחה את קבוצת הנוער של הפועל "איילה" תל-אביב. בשיחה שקיים עם ניסים מנחם, מי שריכז את פעולת הסניף של מכבי צעיר ביפו באותה עת ומתוקף תפקידו היה אחראי גם לפעילות של קבוצות הנערים והנוער, אמר לו כך: "המשמעת בין שחקני הנוער חייבת להוות את הבסיס לקיומה של הקבוצה. לכן, אין להתפלא שנערים המרגישים אהדה ועידוד שונים גם ביחסם למשחק. הם שקטים, מנומסים, מקשיבים לכל מילה היוצאת מפי מאמנם ומנהל קבוצתם, ומעל הכול הם ממושמעים. אנו דורשים מכל שחקן לומד שיביא פתק ממורה שיעיד כי הנער מתקדם בלימודיו. אנחנו שואפים להגיע למצב שבו לא יתעלו הנערים לרמת משחק גבוהה בלבד, אלא גם יתמידו בלימודיהם. אם נער לא יקדיש את תשומת-לבו המלאה ללימודים לא נאפשר לו לשחק. מנהג זה היה קיים גם במכבי בולגריה. כמעט שלא קורה שאחד הנערים לא מופיע לאימונים. נוסף

לקבוצת הנערים הכוללת 17 צעירים בעלי כרטיס ליגה, יש במכבי יפו עוד שתי קבוצות נוער צעירים בני 10-12. כמה משחקני הקבוצה מדברים רומנית אבל הפעילות מתנהלת בעברית. מאמן הקבוצה מדבר בולגרית עם חניכיו רק כשהוא כועס עליהם" (טרסי, 1954). באותה תקופה התנהלו משחקי הנוער בארבע ליגות: שרון, צפון, מרכז ותיכון. קבוצת הנוער של מכבי יפו שיחקה במחוז תיכון.

מכבי יפו בליגה הלאומית

עד לעונת הכדורגל 1954/55 שיחקה קבוצת מכבי יפו בליגה ב. באותה תקופה קדמה לליגה זו רק ליגה אחת – ליגה א, או כפי שכונתה מאוחר יותר – "הליגה הלאומית". ראשיתה של הליגה ב"ליגה המיוחדת", שהחלה לפעול בארץ בעונת המשחקים 1949/50. ליגה זו חולקה לחמישה מחוזות, ומכבי יפו שובצה למחוז תל-אביב יחד עם קבוצת הפועל יפו, בית"ר יפו, הכוח תל-אביב, דגל ציון תל-אביב, הפועל חולון, מכבי צפון תל-אביב, מכבי בת-ים ובני יהודה תל-אביב. מועד פתיחת המשחקים בליגה המיוחדת נקבע ל-26 בנובמבר 1949, אבל נדחה עקב אילוצים שונים ל-3 בדצמבר (ארכיון מכון וינגיט על-שם צבי נשרי; ישיבת הליגה המיוחדת 615/49 מתאריך 21 בנובמבר 1949; 596/49 מתאריך 16 בנובמבר 1949). הליגה המיוחדת שינתה את פניה בעונת 1951/1952. מכבי יפו והפועל יפו נמנו עם 14 הקבוצות ששיחקו במחוז הדרום (ארכיון מכון וינגיט על-שם צבי נשרי, חוזר 11/51). עונת המשחקים 1954/1955 החלה רק בחודש פברואר 1955, וזאת עקב עימותים קשים שהתרחשו בהתאחדות לכדורגל. מרכז הפועל נטש את ההתאחדות ב-25 באוקטובר 1954 במחאה על יציאת נבחרת מכבי למסע משחקים באנגליה. במכתב למרכז מכבי טענו אנשי הפועל כי הם רואים בכך הפרה של הסכם ה"פיפטי פיפטי". ב-5 בדצמבר 1954 התקיימה בהתאחדות לכדורגל אסיפה כללית יוצאת מהכלל, שבה הוחלט כי את ההתאחדות ייצגו אותם גופים ומוסדות שנבחרו באותה אסיפה עד למתן פסק דין בתביעה שהגישה מכבי נגד ההתאחדות. בתביעה טענה מכבי כי האסיפה שבה נבחרו המוסדות הייתה בלתי חוקית, ולכן כל אותם מוסדות שנבחרו גם הם אינם חוקיים. הדיון בעניין זה התקיים ב-25 בינואר 1955 בפני השופט המחוזי ד"ר יוסף לס, שהיה נשיא ההתאחדות לכדורגל בשנים 1955-1969. במהלך הדיון הציע השופט לבאי כוח הצדדים להפסיק את הדיון באולם בית המשפט ולקיים הליך של בוררות בלשכתו והצדדים הסכימו. גם אגודת הספורט בית"ר הייתה צד באותו עימות. היא הציבה שתי דרישות עיקריות: שקבוצה מטעמה תופיע בליגה א ושתהיה זכות ייצוג בהתאחדות לקבוצת ליגה ג, שבה הייתה נוכחות בולטת לקבוצות מבית"ר. בתום משא ומתן שהתקיים בלשכתו של השופט לס ונמשך 4.5 שעות הושג הסכם הפשרה שסעיפיו העיקריים היו: בעונת המשחקים שלאחר מכן לא תרדנה קבוצות לליגה ב. פירושה המעשי של החלטה זו היה כי במשך העונה הקרובה תשחקנה 14 קבוצות בליגה א. נוסף לקבוצות האלה תופענה בעונה זו שתי קבוצות - בית"ר ירושלים והפועל חדרה, שעלו לליגה א לאחר ניצחונותיהן בליגה ב. עוד החליט השופט לס כי

בחודש מרס תתקיים אסיפה כללית של ההתאחדות לכדורגל, ובה יאושר הדו"ח הכספי של ההתאחדות. באותה אסיפה תאושר ההתאחדות גם את התקנון החדש שלה, שיעובד על-ידי ועדת תקנון מיוחדת המורכבת מנציגי מכבי, הפועל ובית"ר. שיטת ההצבעה תשונה: כל קבוצה מליגה א תקבל 10 קולות בהצבעה, מליגה ב 4 קולות ומליגה ג קול אחד. ההנהלה החדשה, שתחל לפעול בחודש מרס, תהיה מורכבת מ-14 חברים לפי הפירוט הבא: שבעה מהפועל, חמישה ממכבי ושניים מבית"ר. אם ייווצר מצב של תיקו בהצבעות יפנו הצדדים לבורר יחיד, שלהחלטותיו יהיה תוקף של פסק דין. המועמד לתפקיד הבורר יהיה השופט לם. כל העונשים שהוטלו על קבוצות ויחידים בגין אי-השתתפותם במשחקים יבוטלו. משחקי הליגות הסדירים יחלו ביום שבת, 5 בפברואר 1955 (מעריב, 30 בינואר 1955, עמ' 5).

ואכן, עונת המשחקים החלה בתאריך זה. במהלך העונה ניהלה מכבי יפו קרב עיקש על האליפות ועל הזכות להשתתף במשחקי מבחן מול יריבתה לצמרת – קבוצת הכוח תל-אביב. גורל האליפות הוכרע למעשה במשחק בין שתי קבוצות אלה, שהתקיים ב-24 בספטמבר 1955, מחזור אחד לפני סיום העונה. "ביתרון של שער לאחר משחק רב תהפוכות גברה כאן אתמול מכבי יפו על יריבתה המושבעת הכוח תל-אביב בתוצאה 5:4. עד לדקה ה-80 הוליכה מכבי יפו בתוצאה 5:1, אך חלוצי הכוח הצליחו להחדיר את הכדור שלוש פעמים לשער מכבי ולהעמיד את התוצאה הסופית על 5:4. המחצית הראשונה הייתה ברובה ללא הברקות וחסרת תכלית בשל העצבנות הרבה שתקפה את שחקני שתי הקבוצות. במחצית השנייה פתחו שחקני מכבי בסדרת התקפות שהסתיימו בארבעה שערים. את השערים כבשו מירנדה (2), כהן וגל (2)" (דבר, 25 בספטמבר 1955). קהל הצופים במשחק מנה כ-4,000 איש. מאות ילדים, כולם אוהדי מכבי יפו, נשלחו על-ידי הוריהם כבר בשעות הבוקר המוקדמות לתפוס מקומות ליד הגדרות. עשרות שוטרים אבטחו את המשחק, ונכחו בו גם משקיפים שנשלחו מטעם ההתאחדות לכדורגל, עיתונאים רבים ואפילו ג'ק גיבונס, מאמן הנבחרת הלאומית בכדורגל ומי שאימן אחר-כך את קבוצת הפועל פתח תקווה (גבאי, 1955 א).

תמונה 6. מכבי יפו, הקבוצה שהעפילה לליגה א (לאומית). עומדים מימין: יצחק בן-בסט (יו"ר), בוחוס ג'ויג'וסיאן, שבתאי ישראל, ברוך כהן, רובי גל, חיים לוינסון, משה אלמוזלינו, המאמן ג'רי בית-הלוי שנשלח על-ידי מכבי תל-אביב לסייע בעלייתה של מכבי יפו לליגה הלאומית. כורעים מימין: לבק, משה מירנדה, בריז'יק יעקב, ישראל שבתאי, אביגדור פרסיאדו. תודות לצ'וצ'קו לוי על זיהוי השחקנים. המקור לתמונה: האוסף של שבתאי בן-בסט, בנו של יצחק בן-בסט.

ברוך כהן, כובש שערים מצטיין, לא היה בן העדה הבולגרית והגיע למכבי יפו ממכבי תל-אביב. ב-8 באוקטובר 1955 הוא כבש שבעה שערים בניצחונה של מכבי יפו על הפועל רעננה. המשחק הסתיים בתוצאה 11:0 לזכותה של מכבי יפו. ב-9 באפריל 1955 הוא כבש ארבעה שערים בניצחונה של מכבי יפו על בית"ר ירושלים במשחק שהתקיים במגרש י.מ.ק.א והסתיים אף הוא בתוצאה 11:0 לזכות יפו. ב-8 באוקטובר 1955 כבש כהן שבעה שערים בניצחונה של מכבי יפו על הפועל רעננה בתוצאה 12:0. במחזור הסיום של אותה עונה ניצחה מכבי יפו את בית"ר יפו בתוצאה 5:1, ומאזנה בתום 22 מחזורי הליגה היה 36 נקודות (הכוח תל-אביב סיימה שנייה עם 35 נקודות). יפו זכתה ב-16 ניצחונות, ארבע תוצאות תיקו ורק שני הפסדים. יחס השערים היה 73:21 (גבאי, 1955ב). על הסיבות להצלחת הקבוצה נכתב כך: "מי שראה את הקבוצה היפואית במשחקה השתא התאכזב במידה רבה. עין אובייקטיבית ומקצועית הייתה מצביעה על הכוח תל-אביב כקבוצה הטובה יותר. אולם יש לה לקבוצת מכבי יפו את הימשהו' המיוחד המחפה במידה רבה על ליקויים בשדה: אוירת ליגה א. קבוצה זאת, בזכות מתקניה, קהל האוהדים העצום והטיפול הי'אבהי' בה מצד העסקנים המסורים, עלתה למשחקים בביטחון דומה רק לקבוצות ליגה א. גם במשחקים הקשים הם ידעו להימלט מהפסד." (גבאי, 1955ב).

הכותב תולה את הסיבות להצלחתה של הקבוצה בקהל אוהדי הרב והמסור ובהנהלתה שעשתה את כל המאמצים כדי שהקבוצה תצליח. הזהות הבולגרית, העיר יפו והרכב השחקנים בקבוצה הביאו לכך שלשחקנים הייתה מוטיבציה נוספת להצליח, משום שהצלחת הקבוצה סימלה למעשה את הצלחת הקהילה הבולגרית

שעלתה לא מכבר לארץ. דעה דומה ניתן היה למצוא בכתבה אחרת, שהופיעה גם היא לרגל עלייתה של קבוצת מכבי יפו מליגה ב לליגה א: "קבוצת מכבי יפו הינה קבוצה מוזרה, לא במובן השלילי של המילה. היא מוזרה משום שאין דומה לה בארצנו, ברקע שעליו קמה, בקהל האוהדים הנרחב התומך בה, באמצעים החומריים והנפשיים. אין כל ספק שבאלה טמון עיקר סיפור הצלחתה של אלופת ליגה ב מחוז הדרום. מכבי בולגריה ויפו בראשיתה לא הייתה קשורה לשום גוף פוליטי. היה זה גוף ציוני ספורטיבי, מה שבא לידי ביטוי בתואר 'אגודה ציונית להתעמלות ולספורט מכבי יפו'. בתחילה הייתה הקבוצה מושתתת על יוצאי בולגריה, וכיום משחקים בה בולגרים, רומנים, פולנים, ילידי הארץ וארמנים. זוהי קבוצה יפואית, כך אומרים מנהליה. גם חברי ההנהלה מייצגים דעות פוליטיות שונות. יצחק בן בסט, אחד ממייסדי הקבוצה, אומר: 'אנחנו בטוחים כי העובדה שאנשים שונים ממפלגות שונות שאינם מייצגים בהנהלה את העניין הפוליטי אלא רק את אהבתם לספורט היא זו שאפשרה את קיומנו ואת עלייתנו בעולם הכדורגל הישראלי'. גורם נוסף הוא הקהל, שהוא בעל השפעה מכרעת בעלייתה של הקבוצה, מגרש כדורגל, שני מגרשי כדורסל וכדורעף, מקלחות לשחקנים ותא אישי לכל אחד. הקהל גם נותן עידוד רוחני, והכוונה היא לכלל תושבי יפו ולא רק לבולגרים. עובדה נוספת – בקבוצה משחקים היום שלושה שחקנים שהיו כלולים בהרכבה בתקופה שבה החלה את דרכה בעולם הכדורגל: משה מירנדה, משה אלמוזלינו ואביגדור פרסיאדו. הקרבתם למען הקבוצה משמשת דוגמה ומופת לשאר השחקנים ולעליית הקבוצה לליגה א" (טרסי, 1955).

למשחקי המבחן שהחלו ב-22 באוקטובר 1955, הגיעו ארבע קבוצות: שתי אלופות ליגה ב – מכבי יפו, אלופת מחוז הדרום, והפועל קריית חיים, אלופת מחוז הצפון. אליהן הצטרפו שתי הקבוצות שדורגו אחרונות בטבלת ליגה א – הפועל כפר-סבא ובית"ר ירושלים. משחקי המבחן נערכו בשיטת ליגה: כל קבוצה התמודדה מול שאר הקבוצות. המשחקים הסתיימו ב-5 בנובמבר 1955; מכבי יפו דורגה במקום הראשון בטבלה כשלזכותה חמש נקודות והשנייה הפועל כפר סבא – ארבע נקודות (דבר, 6 בנובמבר 1955). במשחקה הראשון במסגרת משחקי המבחן ניצחה מכבי יפו את הפועל קריית חיים 4:1, לאחר שהקבוצה מקריית חיים הוליקה 1:0 עד לדקה ה-75. את משחקה השני מול קבוצת הפועל כפר סבא סיימה יפו בתוצאה 1:1, משחקה השלישי ניצחה את בית"ר ירושלים 3:0 בנוכחות קהל שמנה כ-3,000 צופים (חדשות הספורט, 6 בנובמבר 1955). הישג נוסף לזכותה של מכבי יפו באותה עונה היה דירוגם של שניים משחקניה – משה מירנדה וברוך כהן, בראש טבלת מבקיעי השערים של ליגה ב. כל אחד מהם כבש 23 שערים במהלך העונה (שוחט, 2006).

תמונה 7. מסיבת העלייה של מכבי יפו לליגה הלאומית בקפה פילץ בתל-אביב, אוקטובר 1955. מענק העלייה היה שעון דוקסה לכל שחקן. עומדים מימין לשמאל: אברהם טוריקה, יוסף עמרם, ישראל שבתאי, אברהם סידי, בוחוס ג'וגיוסיאו, משה מירנדה, רובי גל, מישו אלבו (מנהל מחלקת הנוער), יצחק שניאור, משה לוי, אביגדור פרסיאדו, אלברט ארויו. כורעים מימין: יצחק אריה, ישראל שבתאי, חיים כלב. משה אלמוזלינו, שמואל לוי, ציון דגמי, שלמה וארון. מקור התמונה: מאוספו הפרטי של צ'וצ'יקו לוי, שגם זיהה את השחקנים.

את עונת המשחקים הראשונה בליגה הלאומית (1955/6) סיימה מכבי יפו במקום העשירי מבין 12 קבוצות, ולזכותה 17 נקודות. שחקן הקבוצה ברוך כהן דורג במקום השלישי בטבלת מלך השערים של הליגה (15 שערים). את העונה הבאה סיימה מכבי יפו במקום האחרון עם 10 נקודות. זה היה המקום שממנו יורדים לליגה ב, אלא שהירידה נמנעה בעקבות שורה של אירועים בלתי ספורטיביים שהתרחשו בעונה זו בליגה א והקמתה של ועדת חקירה בראשותו של השופט לס. הוועדה הוקמה בעקבות פנייתה של הפועל ירושלים, שהטילה ספק בכשרותם של חלק מתוצאות המשחקים שהתקיימו במחזור ה-21 של ליגה א שהתקיים ב-11 במאי 1957, ובעיקר המשחק שבו ניצחה הפועל כפר סבא את הפועל נהריה 0:12 והמשחק שבו ניצחה מכבי רחובות את מכבי שערים 0:11. 23 שערים מוזרים בליגה א. הרגשה מרירה מלווה אותנו לאחר המחזור ה-21 של משחקי ליגה א בכדורגל שנערך אתמול. ביחוד מעוררות תימהון שתי תוצאות: ניצחון מכבי רחובות על מכבי שערים 0:11 וניצחון הפועל כפר סבא על הפועל נהריה 0:12 (מעריב, 12 במאי 1957).

ב-8 ביולי 1957 החליטה הוועדה כי קבוצות הפועל כפר סבא, מכבי רחובות, הפועל חדרה, הפועל ירושלים והכוח תל-אביב יתמודדו ביניהן על שלושת המקומות הראשונים המבטיחים עלייה לליגה הלאומית. עוד קבעה הוועדה כי לא נמצאו די ראיות להעמיד לדין את הקבוצות והשחקנים למרות החומר המחשיד שהגיע לידיה. לוועדת לס נודעה חשיבות רבה, משום שלראשונה נדונו בה בפומבי בעיות הקשורות לכדורגל הישראלי ולא בחדרי חדרים. השופט לס אפשר לציבור הרחב לצפות בחלק ניכר מהדיונים. קבוצת הפועל חדרה לא התייצבה למשחקה מול קבוצת הכוח תל-

אביב, ולכן נקבע כי הכוח, שסיימה את משחקי המבחן במקום השלישי, תתמודד פעמיים מול קבוצת מכבי יפו, האחרונה בטבלת הליגה הלאומית. המשחק הראשון התקיים ב-23 בנובמבר 1957 ובו ניצחה מכבי יפו את הכוח בתוצאה 2:0. המשחק השני התקיים שבוע לאחר מכן על מגרשה של מכבי יפו לעיני 5,000 צופים, ובו ניצחה הקבוצה את הכוח 5:0 (חדשות הספורט, 1 בדצמבר 1957). גם קבוצת מכבי רחובות סירבה להכיר בפסק הדין שקבע הבורר, ולכן, נוסף למכבי יפו שנותרת בליגה הלאומית, ובהתאם להחלטה שהתקבלה עוד בעונה הקודמת ולפיה יוגדל מספר הקבוצות בליגה הלאומית ל-12 החל בעונת המשחקים 1957/8, עלו גם קבוצות הפועל כפר סבא והפועל ירושלים לליגה הלאומית.

"כמעט" מחזיקת גביע

העונה החלשה של מכבי יפו בליגה לא הצליחה להעיב על ההישג הספורטיבי, אחד הגדולים בדברי ימיה של הקבוצה – ההעפלה לגמר גביע המדינה ה-19 שהתקיים ב-6 ביולי 1957. היא עלתה למשחק הגמר לאחר ניצחונות על הפועל חדרה (6:1) בשמינית הגמר הגביע, על הפועל בלפוריה (4:1) ברבע הגמר ועל הפועל תל-אביב (1:0) בחצי הגמר. משחק הגמר בין מכבי יפו והפועל פתח תקווה התקיים ב-6 ביולי 1957 בחיפה לעיני 10,000 צופים נלהבים שהגיעו משתי הערים. הפועל עלתה ליתרון ראשון בדקה ה-40 משער של זכריה רצבי. בדקה ה-57 השווה בוחוס ג'וג'וסיאן מיפו וגרם להתפרצות של שמחה אדירה בקרב אוהדי יפו. השוויון החזיק מעמד שתי דקות בלבד, ובדקה ה-59 כבש נחום סטלמך בנגיחה את שער היתרון לפתח תקווה. תוצאה זו נשמרה עד לסיום והעניקה את גביע המדינה, בפעם הראשונה בתולדותיה, לקבוצת הפועל.

חרף הפסדה זכתה קבוצת מכבי יפו למחמאות בעיתונות הספורט של אותה תקופה: "לקבוצת מכבי יפו מגיעות כל המחמאות על עצם לחימתה במשחק הגמר, שהייתה מעוררת כבוד בהגינותה... ההגנה היפואית עשתה כל אשר ביכולתה כדי למנוע שערים... גם את השוער אנגל, שנראה אשם בשני השערים, אסור לדון לכף חובה. בנתוניו הגופניים, שאינם מאפשרים לו להתרומם עד לאותו גובה אליו מסוגלים להגיע מרבית חלוצי פתח-תקווה בראשם, עשה במשחק זה כל אשר יכול היה לעשות, כי פרט לשני הכדורים להם נכנע, שלא היו מעוררים אולי בעיות אצל שוערים אחרים, עצר מספר כדורים מסוכנים בזינוקים אמיצים ששוערי הדרגה הראשונה שלנו היו מביטים אליהם בייאוש. גם המגנים ש. לוי ואביגדור התקשו במקצת בכיסויי הקיצונים, בעיקר משום שנטו לסגור, כנראה לפי תכנון מוקדם, את המרכז. החלוצים סבלו מחוסר אספקת כדורים סדירה והתבססו על פריצות פתע מהירות בניהולם של ג'וג'וסיאן וארויו ובסיועם של המקשרים הצעירים קאליש ויצחק אריה" (חדשות הספורט, 7 ביולי 1957). מכבי יפו הופיעה למשחק בהרכב הבא: אנגל, אביגדור, לוי, גל, שניאור, טוריקה, ארויו, אריה, ג'וג'וסיאן, קאליש ומירנדה.

את עונת 1957/8 סיימה מכבי יפו במקום השמיני. הישג נוסף באותה עונה נרשם לזכותה של קבוצת הנוער של יפו שזכתה בגביע המדינה לנוער, או כפי שכונה

אז – "גביע קרנר" על-שמו של ד"ר איגנץ הרמן קרנר, שייסד בשנת 1909 יחד עם אחרים את קבוצת הכדורגל היהודית המפורסמת הכוח וינה. במשחק הגמר שהתקיים ב-30 בספטמבר 1958 באיצטדיון רמת-גן לעיני 6,000 צופים, ניצחה קבוצת מכבי יפו את גדני"ע יהודה בתוצאה 3:2 משעריהם של אשכנזי (2) ואריה. הרכב הקבוצה באותו משחק היה: דגמי, וארון, א. לוי, ברכה, שטיינר, שמואל לוי, אלעזר, רומי, אשכנזי, אריה, נקסון. הבולטים בשורות הקבוצה היו שטיינר, אריה, אשכנזי ושמואל לוי (חדשות הספורט, 1 באוקטובר 1958). את עונת 1958/9 סיימה הקבוצה במקום החמישי ואת העונה שאחריה במקום ה-11, הלפני האחרון. במקום האחרון סיימה הפועל רמת-גן ולזכותה אותו מספר נקודות כמו ליפו (16). רק הפרש שערים בין שתי הקבוצות שלח את הקבוצה מרמת-גן לליגה ב והותיר את יפו בליגה הלאומית.

תמונה 8. קבוצת הכדורגל של מכבי יפו בעונת 1958/1957. עומדים מימין: היור יצחק בן בסט, המאמן יצחק שניאור, גבריאל אנגיל, אביגדור פרסיאדו, שמואל לוי, משה מירנדה, חבר הנהלה סונצ'ו, בוחוס ג'יוסיאו, ישראל אשכנזי, בובי קלמי, רובי גל, שלמה וארון, יצחק אריה. כורעים מימין: יוסף שטיינוורצל, ציון דגמי, אינשטין קאליש, משה אלמוזלינו, יעקב קונפורטי, מנהל הקבוצה מואיזיו. המקור: שבתאי בן-בסט. זיהוי השחקנים: ציוצ'קו לוי.

אירועים שונים בהשתתפות מכבי יפו

במהלך שנות החמישים התקיימו ביפו כמה אירועים, שנועדו לחזק את הקשר בין הקבוצה לעדה הבולגרית ולשורשיה הבולגריים. האירועים המרכזיים היו כדלהלן:

חגיגות החומש למכבי יפו וחגיגות היובל למכבי בולגריה
 בחודש מאי 1953 חגגה מכבי יפו חמש שנים לקיומה ויובל למכבי בולגריה. החגיגות נמשכו יומיים והיו מלווים באירועים שהקיפו כמעט את כל התושבים. הן נפתחו בטקס חגיגי ב-19 במאי 1953, שהתקיים באמפיתיאטרון "גלרון" בגבעת עלייה. הוא

נמשך גם ביום למחרת וכלל תהלוכה ברחובות יפו, מפקד חגיגי ומשחק כדורגל. לרגל האירוע אף הוצאה חוברת מיוחדת (רובה בבולגרית).

תמונה 9. החוברת שהוצאה לרגל חגה של מכבי יפו. בתמונה: אלברט קיוסו שהיה נשיא מכבי בולגריה עד עלייתו לארץ בשנת 1943 ונשיא הכבוד של מכבי יפו מיום הקמתה. המקור: ארכיון מכבי.

חגיגות העשור למכבי יפו

בחודש יוני 1959 התקיים אירוע חגיגי, שנועד להנציח את העשור השישי להיווסדה של מכבי בולגריה ועשר שנים לייסודה של מכבי יפו. כדי לקיים את האירוע הוקמה ביפו ועדה ציבורית, שבה היו חברים ראש העיר חיים לבנון, שני חברי כנסת בני העדה הבולגרית – יוסף ארדיטי, חבר במפלגת חרות, ויעקב ניצני, חבר מפא"י. כמו כן, היו חברים בוועדה כמה אנשי ציבור נוספים וחברי הנהלת מכבי יפו.

אירועי העשור החלו ב-20 ביוני 1959 בשעה תשע בבוקר, במפקד חגיגי שהתקיים במגרש הקבוצה בהשתתפותם של 1,500 איש. לאחר מכן צעדו האלפים, לבושים בבגדי מכבי בולגריה, בתהלוכה שאותה הוביל

אהרן מנוח, ממיסדי מכבי בולגריה (חדשות הספורט, 21 ביוני 1959). נקודת הסיום הייתה ברחבת קולנוע יפאור (אלהמברה), שם התקיימה עצרת חגיגית. אירועים נוספים שנכללו במסגרת חגיגות העשור של מכבי יפו, היו מופע התעמלות

בשילוב ריקודי עם, טורניר כדורסל וטורניר כדורגל בהשתתפותן של קבוצות בוגרים ונוער. בשני המקומות הראשונים זכו כדורגלני הפועל רמת-גן. אירועי שנת העשור למכבי יפו הסתיימו בנשף קיצי, שבמהלכו הוענקו סיכות שי מוזהבות לספורטאים מצטיינים שפעלו במסגרת הקבוצה, וביניהם אביגדור פרסיאדו (טופצ'ה) ושמואל (צ'וצ'יקו) לוי.

תמונה 10. תהלוכה ברחובות יפו במלאת חמש שנים להקמת האגודה. המקור: ארכיון מכבי.

מכבי יפו – הקבוצה של העדה הבולגרית

בדברי הימים של הכדורגל בארץ-ישראל ובמדינת ישראל מצאנו לעתים בליגות הבכירות קבוצות המזוהות עם מקום או עדה. בולטות במיוחד היו קבוצות בני יהודה תל-אביב, שזוהתה עם שכונת התקווה, ושמשון תל-אביב שזוהתה בעיקר עם כרם התימנים והעדה התימנית. מכבי יפו היוותה חריג בנוף הזה. היא הייתה הקבוצה היחידה שזוהתה עם עדה, עם מקום ועם שנות העלייה הגדולה בראשית שנותיה של המדינה.

המשיכה לקבוצות ספורט מסוימות מאחדת את היחידים בקבוצה, שהם בעלי אוריינטציות מוטביציוניות משותפות. מחקרים (גרון, רביב, לידור, 2010) הראו שבדרך כלל הצופים שייכים לכמה קבוצות חברתיות קטנות. ההשתתפות בקבוצות אלה מעוררת השפעות חברתיות שונות ואינטראקציות חברתיות המשפיעות על המוטיבציה הקבוצתית של קהל הצופים ועל תגובותיהם באירועי ספורט. ההתחברות לקבוצות אלה מחזקת בצופים גם את תחושות ההזדהות עם הקבוצות האחרות הקשורות למקום, למשפחה, למוצא אתני או למעמד חברתי. חוקרים הבחינו בשמונה מוטיבציות משותפות המעודדות אנשים להיות אוהדים (גרון, רביב ולידור, 2010): (א) לחץ חיובי – רצון ליהנות מהתרגשות המתלווה לאירועי ספורט, המופיעה בצורה חיובית של לחץ המעורר ומספק אנרגיה;

(ב) הרצון לשפר את ההערכה העצמית באמצעות הצלחת הקבוצה האהודה, המעוררת הרגשה של הישג; (ג) רצון לברוח מבעיות אישיות; (ד) רצון להתבדר; (ה) הרצון להמר; (ו) הרצון ליהנות מהערך האסתטי של האירוע הספורטיבי; (ז) הרצון להתחבר עם אנשים אחרים; (ח) הרצון לבלות עם המשפחה. האוהדים, בני העדה הבולגרית, הזדהו באופן מוחלט עם קבוצתם, שרוב שחקניה היו בולגרים והתגוררו ביפו. הם חוו כל הצלחה או כישלון של קבוצתם האהובה כאילו הייתה שלהם. מכבי יפו הייתה הקבוצה "שלנו"; "אנחנו ניצחנו או הפסדנו". במקרה של כישלון היה זה לרוב בגלל מזל רע, טעויות שיפוט או משחק נוקשה מדי של היריב.

בחברה המתגבשת של שנות החמישים גדלו שחקני הקבוצה במרחק לא רב מ"מגרש הפחים". הם בילו את רוב שעות היום במגרש, בין משפחותיהם נרקמו קשרים (כולל קשרי משפחה) ויחסי ידידות שהחלו בחלקם עוד בבולגריה. האוהדים והשחקנים הסתובבו באותם מקומות בילוי, שכללו את קולנוע צליל ויפאור, והמסעדות ובתי הקפה באזור שדרות ירושלים ("סופיה הקטנה"). אהבות נולדו, אנשים נפטרו וכולם ידעו מה קורה אצל כולם. קבוצת מכבי יפו הייתה גאוות העדה הבולגרית, סמל לייחודיותה, אך גם סמל להשתלבותה בחברה המתהווה, בעיקר בעונות המוצלחות. שחקנים שלא היו בני העדה הבולגרית התקבלו אף הם בזרועות פתוחות על-ידי בני העדה. בוחוס גיג'וסיאן, שחקנה הארמני של הקבוצה, סיפר לי כי לאחר ניצחון בשבת הוא התקשה לעבור בשדרות ירושלים, ומסע של כמה מאות מטרים ארך לעתים שלוש שעות, משום שכל אוהד עצר לברך אותו ולשבח את משחקו. הוא התקבל על-ידי השחקנים והאוהדים כאחד משלהם, ללא מחיצות. עוזי זנדר, השוער ששיחק בקבוצת הפועל רמת-גן במרבית שנותיו והגיע למכבי יפו בשנת 1971 לעונה אחת, סיפר כי זו הייתה העונה הטובה ביותר בחייו בזכות האווירה בחדר ההלבשה ובזכות האוהדים שתמכו ועודדו את השחקנים ללא הרף (ריאיון אישי, 27 ביוני 2017). למשחקים נהגו האוהדים לנסוע באוטובוסים יחד עם השחקנים. "הכדורגל הוא תחום שבו הצפייה הופכת לפעולה. האושר שאנו חשים הינו חגיגה של האוהדים, וכשיש תבוסה העצב המקיף אותנו הוא רחמים עצמיים... הניצחון של השחקנים שייך לאוהד, והוא התאמץ עבורו כמותם. ההבדל היחיד בין האוהד לשחקן הוא שהאוהד הקדיש לכך יותר שעות, יותר שנים, יותר עשורים" (הורנבי, 1994).

יחסי חברות התפתחו גם בין נשות השחקנים. בימי שישי, כאשר הכדורגלנים לא ישנו בביתם, נהגו הנשים להיפגש ואף ללון בביתה של אחת מהן (ריאיון אישי עם ורד ניניו, רעייתו של שלמה מוני ניניו, שחקנה של מכבי יפו; 27 ביוני 2017). לעתים היו נשות השחקנים או המאמנים מתערבות בקביעת ההרכבים, כך שהרכב שנקבע ביום חמישי היה עשוי להשתנות בשבת, שעות ספורות לפני המשחק (בנבנישתי, 2019).

הדוגמה הבולטת ביותר להיותה של מכבי יפו הקבוצה של העדה הבולגרית הוא שמואל (צ'וצ'יקו) לוי. צ'וצ'יקו (בבולגרית "השובר הקטן") כונה כך על-שם מקצועו של אביו, שהיה זגג. משפחת לוי עלתה לארץ מבולגריה בשנת 1949

כשצ'וצ'יקו היה בן תשע. המשפחה עד הגיעה ליפו ומצאה מקום מגורים באחד מבתי "הרכוש הנטוש". צ'וצ'יקו הקטן מצא את מקומו עד מהרה בין אותם אנשים שבנו במו ידיהם את מגרש הפחים המיתולוגי של מכבי יפו. הוא החל לשחק כדורגל בקבוצת הילדים של האגודה, ובגיל 15 הועלה על-ידי מאמן הקבוצה דאז, יצחק שניאור, לקבוצה הבוגרת. בשנת 1957, בהיותו בן 17, הוא השתתף במשחק הגמר על גביע המדינה בכדורגל, שבו הפסידה מכבי יפו להפועל פתח תקווה בתוצאה 2:1. שנה לאחר מכן היה שותף לזכייתה של קבוצת הנוער של מכבי יפו בגביע במדינה לנוער (גביע קרנר), בנצחה את גדנ"ע יהודה 3:2. צ'וצ'יקו שיחק בשורות מכבי יפו עד לשנת 1970, ולאחר מכן פרש לקריירת אימון. שלוש פעמים אימן את הקבוצה, בין השאר בעונת 1977 שבה זכה בסגנות הליגה הלאומית ובהשתתפות במשחקי האינטרטוטו. במהלך שנותיו כשחקן דחה צ'וצ'יקו שתי הצעות לעזוב את הקבוצה בשל נאמנותו לעדה הבולגרית, האחת להפועל פתח תקווה והשנייה לדרום-אפריקה. צ'וצ'יקו אימן גם את מרבית השחקנים שגדלו ביפו ומצאו את מקומם בקבוצה הבוגרת. ב-2 בספטמבר 2019 הוא קיבל פרס על מפעל חיים ממכבי ישראל בטקס מרגש שהתקיים בכפר המכביה ברמת-גן.

שחקן נוסף שניתן לקשרו לקבוצת מכבי יפו, אך לא היה בן העדה הבולגרית, הוא השוער ציון דגמי. ציון, יליד שנת 1942, הגיע לקבוצה כנער בשנת 1955 היישר מקבוצת מכבי שעריים שבה התגוררה משפחתו לאחר שעלתה לארץ מעירק. מאמן הקבוצה דאז, יצחק שניאור, העדיף את דגמי על פניו של לופא קדוש. בשנת 1958 הועלה דגמי לבוגרים והגן על שערה של מכבי יפו ברציפות עד לשנת 1970, שבה שיחק עונה אחת בהפועל רמת-גן. את הקריירה הספורטיבית שלו סיים בקבוצת שמשון תל-אביב, שעל שערה הגן שש עונות (1971-1977). מיד לאחר שפרש ממשחק כשחקן פעיל חזר דגמי לקבוצת מכבי יפו בתפקיד מנהל מקצועי, תפקיד שמילא עד לשנת 1995.

סיכום

קבוצת הכדורגל של מכבי יפו, שנוסדה בשנת 1949, הייתה הקבוצה היחידה שזוהתה באופן מוחלט עם עדה, עם עולים חדשים ועם עיר שיושבה על-ידי עולים חדשים. הקבוצה הייתה גם היחידה שהצליחה לנפץ את תקרת הזכוכית ולהשתלב בשנת 1955 בין הקבוצות ששיחקו בליגה א (לימים הליגה הלאומית). עד אז נמנו כל הקבוצות ששיחקו בליגה זו עם אלה שהגיעו מיישובים ותיקים שהוקמו לפני קום המדינה. הישגיה הבולטים של מכבי יפו בעשור הראשון לקיומה היו: העפלה לליגה א, הופעה בגמר גביע המדינה לשנת 1957 וזכייה בגביע קרנר לשנת 1958. להצלחות אלה חברו כמה גורמים:

א. השורשים העמוקים של פעילות ספורטיבית בקרב עולי בולגריה, שהחלו כבר בראשית המאה העשרים. המעבר והעלייה לארץ לא פגעו ולא שינו דבר בגישה זו. ההיפך הוא הנכון; בפעילות הספורטיבית שהחלה ביפו חודשים ספורים

לאחר כיבושה ראו עולי בולגריה המשך טבעי לאותה פעילות שהתקיימה בבולגריה שנים רבות לפני שעלו ארצה.

ב. *הדאגה מצד המבוגרים לשלומם ולביטחונם של בני הנוער*. בצד ניסיונות שנעשו במסגרות הממלכתיות להקנות לבני הנוער חינוך, השכלה ומקצוע לעתיד, התקיימו ביפו גם פעילויות שחרגו מהמסגרת החוקית. מועדוני לילה, "השטח הגדול", חיי פשע, סמים ואלכוהול שכנו זה בצד זה עד שלעתים היה קשה להפריד בין המותר לאסור. הפעילות הספורטיבית, בעיקר בקרב בני הנוער, נתפסה בעיני המבוגרים כחומה השומרת על שלומם וביטחונם של בני הנוער ומונעת את הידרדרותם לחיי פשע.

ג. *שיוכה הפוליטי של הקבוצה*. הסתדרות מכבי הייתה כבר בבולגריה ארגון הספורט הדומיננטי, ובני העדה שהגיעו לארץ המשיכו בדרך זו. למרות העובדה שביפו פעלו גם קבוצות מטעם הפועל ובית"ר, הסתדרות המכבי הייתה דומיננטית בעיר. בעשור הראשון לקיומה של מכבי יפו היו לתל-אביב שני ראשי ערים: ישראל רוקח עד שנת 1952 וחיים לבנון עד 1959. שניהם היו מהדמויות הבולטות במפלגת הציונים הכלליים. מפלגה זו אף חתמה הסכם לשיתוף פעולה עם הסתדרות מכבי ב-1 באפריל 1948. מערכת היחסים שנוצרה בין המערכת הפוליטית לבני העדה הבולגרית בעיר תרמה רבות להצלחתה ולהמשך פעילותו של המועדון. שיתוף פעולה זה בא לידי ביטוי בקשר שנוצר בין אגודת הספורט של מכבי תל-אביב לבין מכבי יפו, שבא לידי ביטוי בדרכים שונות: העזרה הפיזית שהושיטו שחקני מכבי תל-אביב לחבריהם מיפו בבניית מגרש הפחים. צ'וצ'קו לוי, שהיה אז ילד בן 9 ועזר לבנות את המגרש, זוכר עד היום את שחקני מכבי תל-אביב טוריקה, שניאור ומירמוביץ, מסייעים במו-ידיהם לבנות את מגרש הפחים. דרך נוספת הייתה חיזוקה של מכבי יפו על-ידי שחקנים ממכבי תל-אביב דוגמת ברוך כהן, אחד החלוצים הטובים בארץ באותה תקופה, או מאמנים דוגמת ג'רי בית-הלוי, שהעלה את הקבוצה לליגה א' בשנת 1955, או יצחק שניאור, מאמן ושחקן במכבי יפו, שהוביל אותה לגמר גביע המדינה בשנת 1957. מכבי יפו נהנתה גם משיתוף פעולה עם עיריית תל-אביב. למשל, בקשר למעמדו החוקי של מגרשה הביתי – מגרש הפחים. כדי לבנות את המגרש קבעו אנשי יפו עובדות בשטח: הם השתלטו על שטח שהיה בבעלותה של משפחת דג'אני המוסלמית, שברחה מיפו. במהלך השנים ניסו גורמים שונים לערער על חוקיות ההשתלטות, אך ניסיונות אלה נדחו על-ידי שני ראשי העיר – רוקח ולבנון, שפעלו בעשור הראשון לקיומה של מכבי יפו. מצב זה אפשר לקבוצה להחזיק במגרש עד לשנת 1971, מועד שבו החלו ההכנות להכשרתו של מגרש חלופי שנחנך בשנת 1977 – איצטדיון גאון. עיריית תל-אביב אף קלטה חלק משחקני הקבוצה ואפשרה להם לעבוד במחלקות העירייה השונות. סידור זה העניק לשחקנים שעות עבודה נוחות ואפשר להם ליטול חלק באימוני הקבוצה. שחקנים שהועסקו בעירייה במסגרת זו היו ג'וג'וסיאן, אלמוז'ינו, דגמי, הרה ואחרים.

ד. הקשר המיוחד שנוצר בין השחקנים לבין עצמם ובינם לבין האוהדים. פעילותה של העדה הבולגרית ביפו התנהלה באזור גיאוגרפי צר בהיקפו – פחות או יותר מאזור השעון עד לפרדס דג'אני (שבו שכן מגרש הפחים). בשטח זה, שפונה "סופיה הקטנה", התנהלה מרבית הפעילות של העדה: חיי המסחר, החנויות, בתי הקפה ושאר העסקים ואף בתי-הספר. כולם הכירו את כולם, קשרים נוצרו, אהבות פרחו, ילדים נולדו ואנשים נפטרו. האוהדים והשחקנים הכירו אלה את אלה. בקבוצה שיחקו לעתים שחקנים שהיו קשורים ביניהם בקשרי משפחה. האוהדים היו נוסעים יחד עם השחקנים למשחקי החוץ של הקבוצה, והשחקנים שיחקו לא רק למען הסמל אלא גם למען העדה. הצלחתם הייתה הצלחתה של העדה ודרך נוספת להשתלבותם בארץ.

כל אלה תרמו להצלחתה של הקבוצה ולעובדה שמשנת 1955 ועד לשנת 2000 שיחקה קבוצת מכבי יפו כמעט בכל השנים בליגה הלאומית.

רשימת מקורות

ספרים, מחקרים, מזיה אלקטרונית

- אור, יי (במאי). (2011). *היידה יפו הבולגרים חוזרים* [סרט דוקומנטרי]. מחלקת התעודה של ערוץ 1.
- בהלול, זי, ברוש, רי, ביטון, יי (2011). *האנציקלופדיה לכדורגל ישראלי*, כרך ג, ישראלגול, הוצאה עצמאית. עמ' 214.
- בכר, אי (1989). *יריות באוויר*, תל-אביב: ידיעות אחרונות.
- בן פורת, אי (2016). *מדוע זה ככה? הכדורגל הישראלי אז והיום*, נתניה: בתנועה ובדעת.
- בנבנישתי, אי, בנבנישתי, רי (2019). *אנחנו מיפן*, ירושלים: גפן.
- מוריס, בי (1991). *לידתה של בעיית הפליטים הפלסטיניים 1947-1949*, תל-אביב: עם עובד.
- גולן, אי (2010). *בחירות עירוניות בתל-אביב בשנות החמישים*, תהליכים, תוצאות והשלכות. *עיונים בתקומת ישראל*, (20), עמ' 80-100.
- גרון, אי, ארביב, שי, לידור, רי (2010). *מוטיבציה לפעילות גופנית וספורט*. תל – אביב: הוצאת מכון מופת.
- הורנבי, ני (1994). *קדחת המגרש*. הוד השרון: עגור.
- ורסנו, אי (1976). (עורך ראשי ואחרים), *מכבי בולגריה*. תל-אביב: חוג ע"ש אלברט קיוסו.
- מגיר שי (2012). *יפו, כשהייתי רחוק*, תל-אביב: ספרי עיתון 77.
- מוסק, מ'. הרצאתו של מ מוסק בנושא ההצלה והעלייה של יהדות בולגריה, הערוץ האקדמי, אוניברסיטת חיפה, 1 באפריל 2008.
- סטריט, שי (2017). *היידה יפו -אהבת חיי*, [סרט דוקומנטרי], ערוץ 5.
- רומנו, אי, בן, יי, לוי, ני (1967) (עורכים), *אנציקלופדיה של גלויות*, כרך 10, ירושלים.

שאלתיאל, שי (2004). מארץ הולדת למולדת, עלייה והעפלה מבולגריה ודרכה בשנים 1939-1949. תל-אביב: עם עובד.

שוחט, א' (2006). 100 שנות כדורגל, הכדורגל הישראלי 1906-2006. הוד השרון.

ארכיונים

הארכיון הציוני המרכזי ירושלים:

תיקים: S/46/482 ; S/57/116 ; A/127/1919.

ארכיון מכבי על שם יוסף יקותיאל כפר המכביה, רמת-גן:

תיקים: 1181-8 ; 0119-6 ; 1-0142 ; 8-0030 ; 8-1745 ; 5-977-07 ; מכבים, 4.

ארכיון עיריית תל-אביב, בנין העיריה:

תיקים: 112/48 ; 26/49 ; 1499/51 ; 04-3883 ; א/4-3832 ; ב/04-3883.

ארכיון מכון וינגיט על שם יצחק נשרי:

ישיבת מזכירות הליגה המיוחדת מתאריך 31 באוגוסט 1951, חוזר 11/51 ; ישיבת מזכירות הליגה המיוחדת מתאריך 21 בנובמבר 1949, חוזר 615/49 ; ישיבת מזכירות הליגה המיוחדת מתאריך 16 בנובמבר 1949, חוזר מספר 596/49.

ראיונות אישיים

שמואל (צוצקו) לוי, בוחוס ג'וג'וסיאן, ורד ניניו, עוזי זנדר, ציון דגמי.

עיתונים

אלף וחמש מאות איש במצעד לרגל חג מכבי יפו (1959, 21 ביוני). *חדשות הספורט*, עמ' 6.

בליגה המיוחדת מכבי יפו-שמשון 5:3 (1949, 4 בדצמבר) ספורט ישראל, עמ' 7.

במשחקי המבחן הפועל כפר-סבא ומכבי יפו עלו ללאומית. (1955, 6 בנובמבר). *דבר*, עמ' 3.

ברנר, י (1957, 17 באפריל). חודרוב וחבריו הצעירים הגשימו חלום בן 14 שנה. *חדשות הספורט*, עמ' 2.

- גבאי, י/א (1955, 28 בספטמבר). הערפל התפזר מעל יפו וקריית חיים. *חדשות הספורט*, עמ' 2.
- גבאי, י/ב (1955, 5 באוקטובר). נולדה הליגה הארצית. *חדשות הספורט*, עמ' 3.
- הגביע לפתח-תיקווה, המחמאות ליפו (1957, 7 ביולי). *חדשות הספורט*, עמ' 6.
- הוחזר השלום להתאחדות לכדורגל (1955, 30 בינואר). *מעריב*, עמ' 5.
- טרסי, מ' (1954, 12 בדצמבר). הולך למשחק ליגה לנערים. *חדשות הספורט*, עמ' 6.
- טרסי, מ' (1955, 9 באוקטובר). קיבוץ גלויות השמח בחלקו. *חדשות הספורט*, עמ' 6.
- מכבי יפו נשאר בלאומית (1957, 1 בדצמבר). *חדשות הספורט*, עמ' 6.
- משחקי ידידות, דגל ציון תל-אביב-מכבי יפו 3: 2 (1949, 27 בנובמבר). *על המשמר*, עמ' 3.
- משחקי ליגה ב (1955, 25 בספטמבר). *דבר*, עמ' 7.
- ניצחון בלי זעה למכבי יפו (1955, 6 בנובמבר). *חדשות הספורט*, עמ' 8.
- נערי מכבי יפו זכו, ניצחו את גדנ"ע יהודה 3: 2 בגמר גביע קרנר (1958, 1 באוקטובר). *חדשות הספורט*, עמ' 4.
- עשרים ושלושה שערים מוזרים בליגה א (1957, 12 במאי). *מעריב*, עמ' 5.
- פוהורילס, א' (2011, 14 באוקטובר). כולנו בולגרים, *מעריב סוף שבוע*, עמ' 46-50, 66.
- תוכנית המשחקים ליום שבת 31 בדצמבר 1949, ליגה מיוחדת (1949, 30 בדצמבר). *דבר*, עמ' 9.